

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXVI

1 9 3 9

ŠTEVILKA 11-12

POKOJNINSKO ZAVAROVANJE TRGOVSKIH SOTRUDNIKOV JE TREBA KLJUB VSEMU IZVESTI!

Sedanje stanje vprašanja

Pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani je vedno odločno podpiral zahtevo trgovskih sotrudnikov, da se obvezno zavarovanje po zakonu o pokojninskem zavarovanju nameščencev raztegne tudi nanje. Ko je zavod izdelal načrt novega zakona o pokojninskem zavarovanju nameščencev in ga l. 1928. predložil ministrstvu za socialno politiko in ljudsko zdravje, je v načrtu predvidel tudi obvezno zavarovanje trgovskih sotrudnikov. Zal pa je ta načrt, ki bi ga bilo sicer sedaj treba že nekoliko spremeniti, dosedaj še ni uzakonjen. Zato je skušal zavod doseči vsaj to, da bi bilo zavarovanje s finančnim zakonom razširjeno vsaj na nameščence vseh strok, ki takega zavarovanja najbolj potrebujejo, in sicer na trgovske sotrudnike, strojnike s strojniškim izpitom, zobne tehnike-nameščence, lekarniške in pomorske nameščence. Za lekarniške in pomorske nameščence je bilo obvezno zavarovanje, ki lje zanje že izpočetka veljalo v Sloveniji in Dalmaciji, s 1. junijem 1934. razširjeno na vso državo. Za trgovske sotrudnike, strojnike in zobne tehnike se je pa posrečilo zavodu šele v finančnem zakonu za leto 1939/1940. doseči pooblastilo, da sme minister za socialno politiko in ljudsko zdravje razširiti obvezno pokojninsko zavarovanje tudi nanje.

Sedaj pa se je začel šele pravi boj za in proti temu zavarovanju. Pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani, ki mu je bila uredba o razširjenju pokojninskega zavarovanja z dne 1. januarja 1938 na vso državo poverila organizovanje novih pokojninskih zavodov v Beogradu, Zagrebu in Sarajevu, je porabil ves svoj vpliv, da bi pridobil nove zavode za sporazumno rešitev vprašanja. S pravkar navedeno uredbo je bil namreč ustanovljen tudi svet pokojninskega zavarovanja, ki ga tvorijo zastopniki vseh štirih pokojninskih zavodov in ki je pristojen tudi za to, da stavi sporazumne predloge za nove zakone ali uredbe ali za njih spremembo.

Na sejah sveta pokojninskega zavarovanja dne 6. in 7. avgusta 1939 in dne 24. in 25. septembra 1939 je prišlo sicer do načelnega sklepa, naj se zavarovanje razširi na trgovske sotrudnike, strojnike in zobne tehnike. Glede strojnikov in zobnih tehnikov sploh ni bilo nikakega ugovora, glede trgovskih sotrudnikov so se pa celo pri nekaterih zavodih, ki so se bili načeloma že izrekli za obvezo zavarovanja, s strani nekaterih zastopnikov še naknadno na sejah znova pojavljali pomisleki. Zahtevalo se je zlasti, naj se krog zavarovancev omeji v enem ali drugem pogledu. Končno je bilo sklenjeno, naj ožja komisija vseh zavodov vprašanje še enkrat pre-

trese in skuša doseči soglasen sklep. Če do takega sklepa ne bi prišlo, naj pa vsak zavod posebej predloži ministrstvu svoj načrt.

Še pred zasedanjem komisije je bil pa tej komisiji, oziroma vsem drugim zavodom, predložen načrt, ki je navajal proti zavarovanju trgovskih sotrudnikov težke pomisleke in predlagal, naj bi bili za sedaj v pokojninskem zavarovanju nameščencev zavarovani samo trgovski sotrudniki velikih trgovskih podjetij, ostali naj bi bili pa zavarovani še nadalje v delavskem zavarovanju, in sicer če mogoče za višje dajatve.

Ker je prišlo sedaj zopet zavarovanje trgovskih sotrudnikov v svojih bistvenih osnovah v nevarnost, je Pokojninski zavod v Ljubljani nujno izdelal poročilo za komisijo, v katerem je pobijal ta predlog in njega razloge in tako kot doslej zopet predlagal, da se razširi zavarovanje na vse trgovske sotrudnike brez razlike.

Dne 29. novembra 1939 se je vršila seja komisije, na kateri so se uporno branila razna naziranja in na kateri so se zopet pretresali najrazličnejši ugovori. Končno je bil pa vendar soglasno sprejet predlog ljubljanskega zavoda, naj se zavarovanje razširi na vse trgovske sotrudnike brez razlike, in nanj je pristal tudi prejšnji predlagatelj nasprotnega predloga ob pogoju, naj se trgovski sotrudniki zavarujejo v posebnih oddelkih pokojninskih zavodov z ločenim računskim poslovanjem in naj se trgovskim sotrudnikom ob izstopu iz zavarovanja povrača 80% zanje vplačanih premij. Sklenjeno je bilo tudi, naj posebna komisija dne 12. decembra 1939 sestavi besedilo naredbe.

Upajmo torej, da bodo trgovski sotrudniki tako vendar z dnem 1. januarja 1940 prišli do obveznega pokojninskega zavarovanja med nameščenci.

Razni ugovori, da bi se krog zavarovancev omejil

Tekom razpravljanj pred svetom pokojninskega zavarovanja, pred komisijo, med posameznimi zavodi in zanimanci so se pojavili proti razširjenju zavarovanja na vse trgovske sotrudnike razni ugovori, ki pa niso utemeljeni ali pa vsaj ne toliko, da bi jim bilo treba žrtvovati usodo trgovskih sotrudnikov in njihovih rodbin.

Tako je obstojal že načrt uredbe, po katerem naj bi bili zavarovani le nameščenci pri trgovskih podjetjih, ki so zaposleni neposredno pri prodaji blaga, če imajo najmanj din 600.— mesečnih prejemkov v gotovini in če so v trgovini zaposleni vsaj trije trgovski pomočniki. Razpravljalo se je tudi o tem, da bi bili zavarovanju zavezani le trgovski sotrudniki v krajih z najmanjšim določenim številom prebivalstva, le kvalifikovani trgovski sotrudniki z določeno šolsko izobrazbo in dovršeno učno dobo in morda šele po izvestni dobi službenih let.

Nasprotno je predlagal Pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani, naj bo pokojninsko zavarovanje obvezno za vse trgovske sotrudnike, ki veljajo zanje določbe obrtnega zakona, in sicer za vse pomožno osebje po § 324. obrtnega zakona, ki je zaposleno v trgovinskih obrtih in ostalih obrtih, ki spadajo pod obrtni zakon, kakor tudi v obrtih, navedenih v § 433. obrtnega zakona, če opravljajo pretežno trgovske posle.

Če bi bili zavarovani le prodajalci pri trgovcih, bi bil krog zavarovancev mnogo preozek in zavarovanja ne bi bili deležni drugi trgovski sotrudniki, ki imajo isti socialni položaj in so zavarovanja prav tako potrebni. Obrtni zakon ne velja le za trgovinske obrte, marveč tudi za roko-

delske, industrijske (tvorniške), gradbene, elektrotehnične in za obrte za katere je potrebna dovolitev (koncesija). Za vprašanje potrebe in možnosti zavarovanja pa ni razlike, ali služi trgovski sotrudnik v trgovinskem obrtu, n. pr. v trgovini z manufakturo, ali pa v prodajalni rokodelskega, industrijskega, gradbenega, elektrotehničnega ali drugega podjetja. Prav tako je potrebna zavarovanja blagajničarka v odprti prodajalni enako kot prodajalec, ki streže strankam.

V zavarovanje naj bi prišli tudi nameščenci, ki opravljajo pretežno trgovske posle v podjetjih, ki sicer načelno ne spadajo pod obrtni zakon, a se določbe obrtnega zakona po § 433. uporabljajo tudi na njihovo osebje. Ta podjetja in poklici so kmetijska proizvodnja, rudarstvo, podjetja za plovitbo po morju, promet po zraku, železniška podjetja, broderska podjetja, zasebni pouk, cirkusi in podobna zabavišča, advokati, kazenski branilci, javni beležniki (notarji), pooblašeni inženjerji in arhitekti, geometri, zdravniki in živinozdravniki, zobni tehniki, babice, zavodi za klinične preiskave, za zdravljenje in nego bolnikov, porodnišnice, lekarne, zadruga, prisilne združbe, zveze združb in take združbe, ki poslujejo po zakonu o društvih, shodih in posvetih in gospodarske in stanovske zbornice. Minister za socialno politiko in ljudsko zdravje sme pa v sporazumu z ministrom pravde določbe obrtnega zakona glede službenega razmerja razširiti tudi na nameščence drugih poklicov, ki ne spadajo pod obrtni zakon in niso urejeni po nobenem drugem zakonu.

Nameščenci nekaterih izmed pravkar omenjenih podjetij in poklicov so že po sedanjem zakonu o pokojninskem zavarovanju nameščencev zavezani zavarovanju. Prav tako so zavarovanju zavezani nameščenci, ki opravljajo netrgovinske ali pisarniške posle, ki jih § 324. obrtnega zakona šteje med trgovinsko in ostalo višje pomožno osebje. Nova uredba o razširjenju zavarovanja na trgovske sotrudnike naj bi veljala pa tudi za vse ostale nameščence teh podjetij in poklicov, ki opravljajo pretežno trgovinske posle.

Nasprotniki pokojninskega zavarovanja trgovskih sotrudnikov se največkrat opirajo na trditev, da zlasti mali trgovci v podeželskih krajih, ki često niti nimajo kvalifikovanih trgovskih sotrudnikov, ne bodo mogli zmagovati bremen za zavarovanje. Vendar pa taki trgovci navadno delajo samo s člani svoje rodbine, ki itak niso zavezani zavarovanju. Če jim pa v trgovini pomagata tudi hlapec ali služkinja, pa ta dva tudi ne spadata med zavarovanju zavezane nameščence. Saj § 324. obrtnega zakona jasno določa, da velja za trgovinsko in ostalo višje pomožno osebje le ono, ki opravlja pretežno trgovinske ali višje netrgovinske posle ali pisarniške posle in ki mu je ta redna zaposlitev glavni poklic, ne pa tudi učenci (vajenci), kakor tudi ne osebe, ki se jim samo izjemoma poverja opravljanje trgovinskih ali višjih netrgovinskih ali pisarniških služb ali ki opravljajo pretežno podrejene posle.

Poskrbljeno je torej zadostno, da bo veljalo pokojninsko zavarovanje nameščencev le za prave trgovske sotrudnike po poklicu. Prestrogo bi bilo pa, če bi se zahtevala od vseh takih poklicnih trgovskih sotrudnikov tudi kvalifikacija, da bi morali imeti izvestno predizobrazbo, dovršena učna leta in morda tudi pomočniško izkušnjo. Akoravno dosedanji predpisi niso bili tako strogi, se vendar med sedanjimi trgovskimi sotrudniki najdejo osebe, ki zaradi svoje naravne nadarjenosti, primernega občevarja s strankami, trgovske spretnosti in znanja ne delajo sramote poklicu

trgovskega sotrudnika in so se večkrat povzpeli do poslovodje, ki mora biti že po dosedanjem zakonu zavarovan, ali celo do samostojnega trgovca, ki sam zaposluje zavarovanju zavezane nameščence. V sedanjem staležu trgovskih sotrudnikov bi bilo težko delati razliko in zavarovati le take z vso kvalifikacijo. Da bodo pa v bodoče prihajali v zavarovanje le kvalifikovani trgovski sotrudniki, za to pa že zadosti skrbe strogi predpisi obrtnega zakona.

Zahteva, naj bi trgovski sotrudnik dokazal svojo strokovno kvalifikacijo s tem, da bi že nekoliko let svojo službo opravljal, in bi šele potem spadal med obvezne zavarovance, ni na mestu. Nameščenec bi opravljal tudi že prva leta iste posle, le vsa ta leta bi mu šla za pokojnino v izgubo. Saj je še tako težko doseči predpisana leta za polno pokojnino. Pa tudi za pokojninske zavode je ugodnejše, da pričenjajo nameščenci plačevati premije že v mlajših letih, tako da jih plačujejo čim več let. Kolikor manj let je namreč nameščenec zavarovan, toliko višjo pokojnino mu mora zavod namreč sorazmerno plačevati. Če n. pr. zavod daje po 40 letih zavarovanja 100 odstotno pokojnino, odpada za vsako leto zavarovanja 2,5 %. Če je bil pa nameščenec zavarovan n. pr. le pet let, bi znašala letna pokojnina 30 % zavarovanih prejemkov, torej za vsako leto 6 %.

Tudi ne gre, da bi bili zavarovani le trgovski sotrudniki z najmanjšimi prejemki, n. pr. din 600— na mesec. Če bi imel trgovski sotrudnik kak dinar manj plače, ne bi bil zavarovan, za en dinar višje plače bi bil pa zavarovan. Ni nikakega razloga, zakaj naj bi glede višine plače veljalo prav za trgovske sotrudnike drugo merilo nego za ostale zavarovance. Dokler zakon o pokojninskem zavarovanju nameščencev določa, da so zavarovanju zavezani nameščenci z najmanj din 150— letnih službenih prejemkov, naj velja ta meja za vse zavarovance. Če bi veljala za trgovske sotrudnike višja meja, bi bil s tem spremenjen zakon. Za tako spremembo pa minister za socialno politiko in ljudsko zdravje v finančnem zakonu ni dobil pooblastila. Če bi spadali v pokojninsko zavarovanje le trgovski sotrudniki z najmanj din 600— mesečne plače, je mogoče, da službodajalec sotrudniku ne bi hotel povišati plače na din 600—, ali bi ga pa odpustil in vzel v službo mlajšega začetnika z nižjo plačo. Če pa bi službodajalec svojim trgovskim sotrudnikom vendar plače zviševal tudi na določeni znesek ali nad njim, bi jih pa morda zvišal mnogo pozneje nego sicer. Pa tudi če bi sotrudnik prejemal višjo plačo ne glede na mejo zavarovalne dolžnosti, bi bil oškodovan za vsa prejšnja leta, ko je imel še nižje prejemke in je moral biti zavarovan le v delavskem zavarovanju.

Zelo malo trgovskih sotrudnikov bi bilo deležnih pokojninskega zavarovanja, če naj bi bili zavarovani le v takih podjetjih, ki imajo najmanj 3 trgovske sotrudnike. Saj kaže statistika, da ne odpadeta na eno podjetje povprečno niti dva cela trgovska sotrudnika. Pa tudi če bi moral plačevati pokojninsko zavarovanje službodajalec vsaj dvema trgovskima sotrudnikoma, to ne bi bilo prav. Morda bi zahteval gospodar od sotrudnika prenapornega dela, da mu ne bi bilo treba vzeti v službo še drugega sotrudnika, ali bi pa pomagali v podjetju člani rodbine tudi tam, kjer bi službodajalec sicer zaposlil še enega nameščenca. Nepravilno bi bilo tudi, da bi bil nameščenec v eni službi zavarovan, če bi šel v drugo službo, kjer bi bil on edini sotrudnik, pa ne več. Morda trgovec z enim sotrudnikom tega in njegovo pokojninsko zavarovanje lažje plačuje nego drugi z 10 sotrudniki.

Slični razlogi govore tudi proti temu, da bi bili zavarovani trgovski sodrudniki le v večjih mestih ali v večjih podjetjih, morda le v takih, ki plačujejo določeno vsoto pridobnine. Velikost kraja ali podjetja in višina davka ni nikako jamstvo, da podjetnik breme pokojninskega zavarovanja lažje zmaguje, poleg tega pride pa do težav, ako prestopi sodrudnik v drugo podjetje.

Vse take samovoljne omejitve kroga zavarovancev so tudi v nasprotju z načelom zavarovalne tehnike, da mora biti zavarovanje obvezno za ves stalež zavarovancev in vso dobo službovanja, ne pa da bi si zavarovanec sam lahko izbral z vstopom v določeno podjetje, ali bo zavarovan ali ne, in ne da bi z izstopom iz podjetja lahko izstopil tudi iz zavarovanja ter bi imela zavarovalna doba lahko nameravane nezavarovane presledke.

Deločba finančnega zakona

Finančni zakon za leto 1939/1940. pooblašča ministra za socialno politiko in ljudsko zdravje, da sme razširiti obvezo pokojninskega zavarovanja na trgovske pomočnike, ki veljajo zanje določbe obrtnega zakona.

Finančni zakon ima torej v mislih vse trgovske sodrudnike po obrtnem zakonu, tako da se ta krog ne sme omejevati, n. pr. le na take trgovske sodrudnike, ki imajo višje službene prejemke, ki služijo v večjih trgovskih podjetjih ali v večjih mestih, ki so že več let v službi itd. Če takih pogojev ni postavil finančni zakon sam, jih ne sme tudi uredba ministra za socialno politiko in ljudsko zdravje, ki bi bila v takem primeru v nasprotju z zakonom.

Zavarovanje trgovskih sodrudnikov je bilo že iz počefka nameravano

Ko je prišel v bivši Avstriji načrt zakona o pokojninskem zavarovanju nameščencev pred poslansko zbornico, je socialno-politični odbor poslanske zbornice na nujno zahtevo zanimancev sprejel v besedilo določbo, da so tako kot delovodje tudi trgovski nameščenci zavarovanju zavezani. Dne 8. februarja 1906 je poslanska zbornica sprejela zakon s tem besedilom.

Med tem se je začela pa pri trgovskih nameščencih živahna politična agitacija, naj se izvzamejo iz obveze zavarovanja, češ da je bil zakon v poslanski zbornici preveč poslabšan. Zato je gosposka zbornica v zakonu izrečno navedbo delovodij in trgovskih nameščencev črtala, tako da je bilo treba od dne 1. januarja 1909 dalje, ko je stopil v veljavo, tudi pri vsakem trgovskem nameščencu preiskovati, ali opravlja pretežno duševna opravila, ali ne. V praksi se je trgovskim sodrudnikom duševno delo deloma priznavalo, deloma pa ne, dokler ni novela iz leta 1914. vprašanja rešila tako, da so prodajalci in uslužbenci v skladiščih zavezani zavarovanju samo, če vodijo obrat, obratni oddelek ali poslovalnico, oziroma podružnico, ako imajo višje nadzorstvo nad delom drugih oseb, tako da morajo skrbeti za tehnično in gospodarsko pravilno njihovo delo, ali ako so bili absolventje takih šol, da so imeli pri vojakih pravico do dvoletne namesto triletno prezentne službe. Poleg takih trgovskih nameščencev so bili zavarovanju zavezani tudi oni, ki so redoma opravljali pisarniško in kontorsko službo, in potniki, nakupovalci in agenti s stalno plačo ali z zjamčenimi najmanjšimi prejemki.

Če ne bi bili zahtevali zanimanci sami izločitve iz zavarovalne dolžnosti, bi jih bil pa zakon že izpočetka smatral enake ostalim nameščencem, oziroma duševnim delavcem. Po prvotnem sklepu poslanske zbornice bi bili zavarovani prav vsi trgovski sodrudniki ob istih pogojih kot ostali nameščenci. Ne bi bilo nikake razlike med onimi z višjimi plačami, v večjih podjetjih ali mestih itd. in med drugimi. Niti v siromašni Galiciji in Bukovini trgovski sodrudniki ne bi bili izvzeti iz zavarovanja.

Zavarovanje v drugih državah

V vseh državah, ki imajo sličen sistem pokojninskega zavarovanja nameščencev kot naš zakon o pokojninskem zavarovanju, se štejejo trgovski sodrudniki med nameščence in so po češkoslovaškem, avstrijskem in nemškem zakonu zavezani pokojninskemu zavarovanju med nameščenci in ne med delavci. V nobenem izmed teh zakonov ni nikake druge omejitve, ki ne bi veljala tudi za ostale nameščence. Tako so brez izjeme zavarovanju zavezani celo trgovski sodrudniki v gospodarsko, kulturno in politično skrajno zaostali Podkarpatski Rusiji.

Vsi ti zakoni gredo celo tako daleč, da ustanavljajo obvezo zavarovanja tudi za trgovske vajence.

Zahteve organizacij nameščencev

Težko bi se dobil tudi v naši državi sedaj še kak trgovski sodrudnik, ki bi bil proti obveznemu pokojninskemu zavarovanju pri nameščencih. Vse organizacije trgovskih sodrudnikov ne glede na politične, svetovno-nazorne in gospodarske poglede že desetletja vztrajno zahtevajo razširjenja pokojninskega zavarovanja tudi na ta stan. Skoro ni občnega zbora ali drugega važnejšega sestanka trgovskih sodrudnikov, da ne bi slovesno postavili te zahteve.

Pa tudi vse druge organizacije nameščencev zahtevajo nenehoma, da se sprejmejo med obvezne zavarovance tudi njihovi tovariši iz vrst trgovskih sodrudnikov. V vseh splošnih stanovskih organizacijah nameščencev, ki niso namenjena le kaki posebni stroki, tvorijo velik ali celo pretežni del članov trgovski sodrudniki.

Zasebni nameščenci sami vedo, da spadajo trgovski sodrudniki po svojem socialnem položaju, življenjski ravni in izobrazbi med nameščence in ne med delavce in jih zato vabijo in sprejemajo v svoja nameščenska društva.

Zakonodajalcu in pokojninskim zavodom ni treba iskati drugega merila, ali so tudi trgovski sodrudniki zasebni nameščenci ali ne, kot ga imajo zanje zasebni nameščenci sami.

Članstvo v nameščenskih društvih za socialno zavarovanje

Tako kot večina ostalih zasebnih nameščencev, so tudi trgovski sodrudniki člani nameščenskih in ne delavskih nosilcev socialnega zavarovanja. Pri Trgovskem bolniškem in podpornem društvu v Ljubljani, Trgovački Omladini v Beogradu in pri Merkurju v Zagrebu je okoli polovice zavarovancev trgovskih sodrudnikov.

Znana je zahteva zasebnih nameščencev, da bodi socialno zavarovanje pri teh socialnih ustanovah za vsakega nameščenca obvezno. Če bo socialno zavarovanje urejeno tako, da bodo nameščenske blagajne obvezni

nosilci zavarovanja za nameščence, okrožni uradi za zavarovanje delavcev pa za delavce, bodo smeli biti torej člani nameščenjskih blagajn le nameščenci. Če se trgovskim sotrudnikom ne bi priznal značaj nameščenjscev, ne bi mogli biti torej več zavarovani v teh blagajnah in bi jih bilo treba napotiti na okrožne urade za zavarovanje delavcev. Toda kaka pravica bi bila to, da bi tiste, ki so ustanovili trgovske bolniške blagajne in dolga leta žrtvovali zanje poleg denarja morda tudi osebni trud, nazadnje zaradi nerazumevanja značaja stanu trgovskih sotrudnikov vrgli iz teh njihovih ustanov ven?

Neobvezno zavarovanje

Ko je zakonodajalec v naši državi noveliral bivši avstrijski zakon o zavarovanju nameščenjscev, je že računal s tem, da bodo pritegnjeni v zavarovanje pri Pokojninskem zavodu za nameščence vsi, ki ne spadajo med delavce. Zato je omogočil vsem takim nameščencem, ki dosedaj še niso bili zavezani zavarovanju, a niso bili delavci, med njimi tudi trgovskim sotrudnikom, prostovoljno ali tako zvano neobvezno zavarovanje.

Da je zavarovanje trgovskih sotrudnikov pri Pokojninskem zavodu nujno potrebno, dokazuje dejstvo, da se množe prijave vseh njihovih trgovskih sotrudnikov po raznih trgovskih podjetjih.

Nemogoč položaj bi nastal pa, če bi zakonodajalec sedaj, ko je trgovske sotrudnike tako rekoč že sprejel med nameščence, prepovedal njihovo nadaljnje zavarovanje pri Pokojninskem zavodu in jih dodelil okrožnemu uradu za zavarovanje delavcev. Sedaj imajo trgovski sotrudniki že pravico pokojninskega zavarovanja med nameščenci, potem bi se jim pa ta pravica vzela.

Statistika

Največ preplaha med trgovskimi sotrudniki je povzročila vest, da njihovemu zavarovanju med nameščenci nasprotuje sama statistika, ki baje dokazuje, da bi bilo njihovo zavarovanje za pokojninske zavode za nameščence in za zavarovance teh zavodov sama škoda. Zlasti da statistika dokazuje, da nikakor ne spadajo med nameščence vsi trgovski sotrudniki, za katere velja zakon o obrtih, nego le oni, z višjimi plačami, pri večjih podjetjih in v večjih mestih, ker je le njihova življenjska raven enaka oni zasebnih uradnikov, dočim večina trgovskih sotrudnikov živi še v slabših razmerah nego kvalificirani delavci. Zato da bi trgovski sotrudniki s svojimi nizkimi plačami znižali povprečno zavarovalno premijo vseh zavarovancev in s tem povzročili celo znižanje zavarovanih prejemkov in seveda tudi rent.

Zlasti da je nevarno to, da je število trgovskih sotrudnikov v primeri s številom vseh zavarovancev zelo visoko in bi njihove nizke plače zato lahko še bolj usodno vplivale v smeri znižanja zavarovanih plač in rent.

Toda statistiko trgovskih sotrudnikov je treba razčleniti previdno in pri sklepanju vpoštevati ne le neugodne, marveč tudi ugodne izsledke.

Razmerje števila trgovskih sotrudnikov napram ostalim nameščencem

Statistika Pokojninskega zavoda za nameščence v Beogradu računa s tem, da bi prišlo k sedanjim 15.000 zavarovancem tega zavoda s trgovskimi sotrudniki še kakih 8.000 do 10.000 zavarovancev, da bi bilo torej razmerje števila trgovskih sotrudnikov napram drugim zavarovancem

skoro 1:1,5, tako da bi trgovski sotrudniki s svojimi nizkimi plačami v zelo občutni meri vplivali na znižanje povprečne zavarovalne premije. Ta cenitev razmerja trgovskih sotrudnikov napram ostalim zavarovancem pa nikakor ne more biti pravilna. Saj gospodarske razmere v Srbiji in Vojvodini, ki spadata pod beograjski zavod, nikakor ne morejo biti tako različne od razmer v področjih pokojninskih zavodov za nameščence v Ljubljani, v Zagrebu in v Sarajevu, da bi bilo sorazmerno toliko trgovskih sotrudnikov, dočim je razmerje n. pr. v Sloveniji kakor 1:4. Pokojninski zavod v Ljubljani ima namreč v Sloveniji okoli 10.000 zavarovancev, z razširjenjem zavarovanja na trgovske sotrudnike bi dobil pa še nekako 2.586 novih zavarovancev. Na 15.000 sedanjih zavarovancev beograjskega zavoda bi prišlo torej kvečjemu 4.000 novih zavarovancev trgovskih sotrudnikov. Sicer je število trgovskih sotrudnikov na področju beograjskega zavoda lahko večje nego 4.000 oseb, a potem bo večje tudi število ostalih zavarovancev. Saj beograjski zavod še ni utegnil opraviti revizije podjetij in zavarovancev, ki mu bo donesla brez dvoma novih tisočev zavarovancev. Lahko računamo, da tudi na področju tega zavoda število trgovskih sotrudnikov ne bo večje nego približno $\frac{1}{4}$ ostalih zavarovancev. Nizke plače $\frac{1}{4}$ zavarovancev pa ne morejo tako izdatno vplivati na višino premij 4 krat večjega števila ostalih zavarovancev kakor se je to zgodilo pri računu z razmerjem 10.000 : 15.000.

Plače trgovskih sotrudnikov

Po beograjski statistiki znaša povprečna plača trgovskega sotrudnika po din 832-05 na mesec, in sicer na področju beograjskega pokojninskega zavoda. Po statistiki ljubljanskega pokojninskega zavoda znaša ta plača v Sloveniji po 779 din na mesec, in sicer skoro pri tretjini trgovskih sotrudnikov do 500 din, pri četrtini od 500 do 720 din, pri skoraj četrtini od 720 do 1.000 din in niti pri enajstini ne nad 1.200 din, tako da bi bila skoro ena tretjina vseh trgovskih sotrudnikov zavarovana v najnižjem plačilnem razredu z mesečno premijo din 54.—.

Te številke zapeljejo lahko vsakogar v zmoto, če ne pomisli na razne okoliščine.

Podatke za statistiko so dobili pokojninski zavodi pri okrožnih uradih za zavarovanje delavcev in pri nameščenskih bolniških blagajnah. Znano je pa, da službodajalci in nameščenci pri napovedih prejemkov za bolniško zavarovanje niso vedno tako natančni kot v prijavah za pokojninsko zavarovanje in ne zbirajo tako skrbno vseh podatkov glede 13. plače, provizij, raznih prejemkov v naravi itd. V pokojninskem zavarovanju se namreč seštevajo vsi prejemki vsega leta, dočim se napovedujejo v bolniškem zavarovanju navadno le mesečni ali tedenski prejemki, ostali pa izpuščajo. Pri prejemkih, ki gredo čez din 48 na dan ali din 1.200 na mesec, se često kratkomalo napiše, da so mesečni prejemki nad din 1.200, tako da so v statistikah bolniških blagajn prejemki nad din 1.200 zelo nepopolni, zlasti še glede 13. plače, provizij itd. Tudi je velika razlika med ocenitvijo prejemkov v naravi v bolniškem in v pokojninskem zavarovanju. Saj zasebni nameščenci prejemajo od svojih službodajalcev večinoma precej boljše stanovanje in hrano kakor delavci. V statistikah so pa ocenjene vse dajatve v naravi le po razpredelnici delavskega zavarovanja.

Do kako napačnih zaključkov pride lahko, kdor se brez nadaljnega preiskovanja zanaša na statistike delavskega zavarovanja tudi pri trgovskih sotrudnikih, dokazuje n. pr. brez dvoma napačen sklep, da bi v Sloveniji spadala skoro tretjina trgovskih sotrudnikov v I. plačilni razred pokojninskega zavarovanja s prejemki do din 500. Ako pomislimo, da so navadno najnižje plačani trgovski sotrudniki v podeželskih krajih, kjer imajo pa večinoma tudi prosto oskrbo, vidimo že iz ocenitve te proste oskrbe, da pri pokojninskem zavodu večino ne bodo spadali v najnižji razred. Dočim namreč delavsko zavarovanje ocenjuje popolno oskrbo s stanovanjem le na din 250 na mesec, jo ocenjuje pokojninsko zavarovanje v najmanjših krajih z din 545, v mestih, v letoviščih in kopališčih z din 645 in v Ljubljani in Mariboru z din 788. Vsak trgovski sotrudnik s prosto oskrbo, ki bi imel po statistiki delavskega zavarovanja le din 250 vredno oskrbo, bi spadal torej v pokojninskem zavarovanju že zaradi same proste oskrbe ne v I. razred z letnimi prejemki do din 6.000, marveč v II. razred s prejemki do din 8.640, v Ljubljani in Mariboru pa celo v III. razred s prejemki do din 12.000.

Povprečni prejemki se pa tako kot pri nekaterih drugih nameščenih zadnji čas baš pri trgovskih sotrudnikih dvigajo. Saj je znano, da je že marsikatera tvrdka svojim trgovskim sotrudnikom povišala prejemke za 10 do 15%.

Povprečna zavarovalna premija

Ker znaša povprečna plača trgovskih sotrudnikov po navedeni statistiki v Sloveniji po din 779 na mesec ali din 9.350 na leto in je mesečna zavarovalna premija 1% letnih prejemkov, se sklepa, da bi bila povprečna premija trgovskih sotrudnikov le din 93'50 na mesec in da bi ta nizka premija znatno znižala povprečno premijo, ki je v letu 1937. pri ostalih zavarovanceh znašala din 201'75. Beograjski zavod je mnenja, da bi bila povprečna premija njegovih trgovskih sotrudnikov din 99'85 na mesec, ker je povprečna mesečna plača din 832'05, letna pa din 9.985. Ker računa, da bi prišlo k 15.000 sedanjih zavarovancev še 10.000 trgovskih sotrudnikov, je mnenja, da se bo njegova sedanja povprečna premija din 226 znižala na din 160. Ker pa zakon o pokojninskem zavarovanju določa, da sme biti najvišja zavarovana plača približno enaka dvojni povprečni plači vseh zavarovancev, se boji, da bi razširjenje obveznega zavarovanja na trgovske sotrudnike znižalo sedanjo najvišjo premijo din 420 na din 320. Če bi bili nameščenci lahko odslej le za toliko nižje zavarovani kakor so bili preje, bi prejemali seveda lahko tudi le za toliko nižje rente. Vse zavarovanje zasebnih nameščencev bi se torej poslabšalo.

Ta skrb je pa popolnoma brez podlage. Povprečna premija pri trgovskih sotrudnikih bo brez dvoma precej višja, ker bodo tudi plače v resnici višje, kakor izhaja iz izvajanj v prejšnjem poglavju. Poleg tega bržčas pri beograjskem zavodu, pod katerega spada tudi južna Srbija, povprečna premija ne bo za celo osminko višja nego je v Sloveniji. Sedanja povprečna premija din 226 je bržčas le posledica dejstva, da so pri beograjskem zavodu dosedaj zavarovani skoro samo nameščenci, ki so jih službodajalci prijaviili sami od sebe. Saj je znano, da najvestneje vrše prijavljanje in plačevanje premij večje tvrdke z bolj plačanimi nameščenici, kjer se navadno brigajo za zavarovanje nameščenci sami, ki jim službodajalec morda še posebej poveril skrb za socialno zavarovanje ali ki sploh vodijo

podjetja v obliki delniških družb itd. Ko bo pa zavod popolnoma končal svojo ureditev in začel z revizijo podjetij sam iskati neprijavljene nameščence, bo odkril pa bržčas tudi mnogo nameščencev s slabimi plačami, kjer si službodajalec in nameščenec včasih prizadevata, da bi se izognila izdatkom zaradi pokojninskega zavarovanja.

Pa četudi bo znašala povprečna premija beograjskega zavoda še nadalje po din 226 in bi bila povprečna premija trgovskih sotrudnikov v resnici le din 99'85, se radi trgovskih sotrudnikov povprečna premija ne bi znižala na din 160, marveč le na din 200, ker pač ustreza številu 15.000 drugih zavarovancev le število 4.000 in ne 10.000 trgovskih sotrudnikov.

Tudi če bi se znižala povprečna premija od din 226 na din 200, najvišja dopustna premija ne bi mogla pasti od din 420 na din 360, marveč le na din 400. To se pa tudi potem, če bi povprečna premija v resnici padla na din 360, prav gotovo ne bi zgodilo in bi ostala najvišja premija še vedno din 420. Saj pravi zakon, da bodi največja zavarovana plača približno (in ne natančno) enaka dvojni povprečni plači vseh zavarovancev. Poleg tega je mišljena ta določba le tako, da imej minister za socialno politiko in ljudsko zdravje vselej pri roki zakonsko pooblastilo, da lahko sproti prilagodeva zavarovane prejemke in premije rastočim službenim prejemkom, da se ne bo godilo tako kot po zadnji svetovni vojni, ko je bilo treba čakati na zakon, da je z zamudo več let zvišal zavarovane prejemke in rente ter so bili nameščenci dolga leta zavarovani komaj z desetino svojih prejemkov, kar se jim še sedaj pozna pri njihovih pravicah in rentah.

Brez vsakega dvoma se pa lahko zanašamo na uvidevnost ministra za socialno politiko in ljudsko zdravje in njegovega uradništva, da ne bodo poslabšali zavarovanja baš sedaj, ko nameščenci tako nujno zahtevajo zboljšanja zavarovanja.

Sicer pa v sedanjih časih lahko odpade vsakršno razpravljanje o znižanju sedanje najvišje dopustne premije din 420 že zato, ker se plače in premije sedaj zvišujejo.

Število trgovskih sotrudnikov pri posameznem podjetju in upravni stroški pri pokojninskih zavodih

Dočim pride pri Pokojninskem zavodu za nameščence v Ljubljani na enega službodajalca 4'5 nameščencev, bi prišla le 2 trgovska sotrudnika na vsakega službodajalca. Resnica je sicer, da imajo pokojninski zavodi sorazmerno manj dela pri službodajalcih, ki imajo veliko število nameščencev kakor pri takih z malim številom nameščencev, a baš glede trgovskih sotrudnikov mislim, da z njimi ne bo posebno težkega dela. Saj mislim, da ne bo tako težko ugotoviti, ali je kaka oseba trgovski sotrudnik ali ne, in da službodajalec in nameščenec ne bosta imela mnogo razlogov, s katerimi bi lahko utemeljevala svoje protivljenje zavarovanju in povzročala dolgotrajne poizvedbe, izjave itd. Nasprotno imajo pa pokojninski zavodi sedaj marsikdaj mnogo težkega dela samo zato, ker niso še vsi trgovski sotrudniki zavezani zavarovanju, tako da je treba često ugotavljati, ali je nameščenec le prodajalec ali skladiščni uslužbenec, ki ne spada v zavarovanje, ali pa vodi tudi kake knjige, zapiske, račune, vrši nadzorstvo nad drugimi osebami itd.

K upravnim stroškom bodo trgovski sotrudniki sicer sorazmerno manj prispevali kakor povprečno ostali zavarovanci, ker se odbija za

upravne stroške 10% premije in bi bila njihova premija nižja od povprečne premije. Vendar pa to razmerje ni v toliki meri v škodo upravnim stroškom, za kolikor bo premija trgovskih sotrudnikov nižja od sedanje povprečne premije ostalih zavarovancev, ker se upravni stroški z rastočim številom zavarovancev sicer seveda ne absolutno, a relativno znižujejo.

Spol pri trgovskih sotrudnikih

Dočim znaša pri Pokojninskem zavodu v Ljubljani število moških zavarovancev $\frac{3}{4}$ vseh zavarovancev, število ženskih pa samo $\frac{1}{4}$, odpada po statistiki pri trgovskih sotrudnikih $\frac{1}{2}$ na moške in $\frac{1}{2}$ na ženske. Sicer je res, da ima Pokojninski zavod v Ljubljani zadnje čase z zavarovankami slabe skušnje in jih mnogo več sili med invalidske rentnike kakor predvidevajo zavarovalno-tehniški računi. Vendar pa mislim, da ob strogem postopku trgovske sotrudnice ne bodo slabši rizik za zavarovalnico kakor njihovi moški tovariši, ker odpade pri ženskah rizik plačevanja vdovske rente, poleg tega je pa splošno znano, da so trgovske sotrudnice navadno mlade poroče in izstopijo iz službe. Zato se Pokojninskemu zavodu menda ni bati, da bi moral plačevati sorazmerno toliko invalidskih rent kot pri ostalih zavarovankah, in upam, da se bodo take trgovske sotrudnice zadovoljile s prispevkom za balo v obliki povračila 80% zanje vplačanih premij in z možem.

Starost trgovskih sotrudnikov

Pri Pokojninskem zavodu v Ljubljani znaša povprečna starost vseh zavarovancev okoli 35 let, pri trgovskih sotrudnikih pa po statistiki le dobrih 23 let. Ta nizka povprečna starost je pa prednost, ki odtehta marsikatero drugo težavo. Saj v vsakem pokojninskem zavarovanju je usoda zavarovanja v največji meri odvisna od tega, da vedno znova vstopajo v zavarovanje mladi nameščenci, ki tvorijo najboljši rizik za vsako zavarovalnico. Nad 40 let starih trgovskih sotrudnikov je le $\frac{1}{13}$ tistih, ki bi prišli za zavarovanje vpoštev, t. j. tistih, ki ob vstopu v zavarovanje še niso dovršili 55 let, trgovskih sotrudnikov nad 50 let starih komaj ena stotinka. Iz tega skrajno majhnega števila starejših trgovskih sotrudnikov se vidi, da se ženske večinoma mlade pomože, drugi se pa osamosvojijo ali prestopijo v kak drug poklic.

Če trgovski sotrudnik zapusti službo, lahko prejme povračilo premij ali pa zavarovanje prostovoljno nadaljuje, oziroma si varuje pridobljene pravice s priznavalno pristojbino po din 1'50 na pol leta, če je bil že 10 let obvezno zavarovan. Če prestopi v kako službo, zavezano pokojninskemu zavarovanju pri pokojninskih zavodih za nameščence, se mu vse prejšnje zavarovanje všteje. Pa tudi če se bo osamosvojil, mu prejšnje zavarovanje brez ozira na možnost povračila premij in prostovoljno zavarovanje ali plačevanje priznavalne pristojbine večinoma ne bo izgubljeno, ker bo bržčas v kratkem prišlo do obveznega pokojninskega zavarovanja trgovcev, obrtnikov in drugih samostojnih poklicev.

Če uvažujemo izredno nizko povprečno starost trgovskih sotrudnikov, tudi razumemo, zakaj so njihovi prejemki in zakaj je njihova povprečna premija nižja kakor pri ostalih zavarovancih. Saj če bi pri ostalih zavarovancih upoštevali sorazmerno samo one iste starosti, bi se tudi ostala povprečna premija občutno znižala. Tudi pri drugih nameščencih imajo

pač mladi nižje plače. Če bi trgovski sodrudniki služili splošno tako dolgo kot ostali nameščenci, bi bile pa tudi njihove plače precej višje, kakor vidimo to v resnici pri starejših trgovskih sodrudnikih.

Obremenitev službodajalcev

Če bi se pokojninsko zavarovanje obvezno razširilo tudi na trgovske pomočnike, bi bili službodajalci seveda bolj obremenjeni kakor so sedaj, ko plačujejo zanje večinoma le prispevke za delavsko zavarovanje za onemoglost, starost in smrt, kolikor jih ne zavarujejo neobvezno v pokojninsko zavarovanje nameščencev. Vendar sem pa prepričan, da ta večja obremenitev ne bo dovedla do nikakih gospodarskih pretreslajev. Službodajalec, ki mu njegovo podjetje toliko donaša, da lahko plačuje tudi trgovskega sodrudnika, bo brez dvoma lahko plačeval tudi njegovo pokojninsko zavarovanje pri nameščencih. Končno se itak plače nameščencev urede tako, da je vračunana tudi premija za pokojninsko zavarovanje. Če bo imel trgovski sodrudnik zase in za svojo družino zagotovljeno bodočnost, bo pa lahko gospodarju tudi bolj zvesto in vdano služil in si ne bo tako prizadeval, da bi se osamosvojil in šel med gospodarjeve konkurente negotovi bodočnosti nasproti.

Ko je bilo z dnem 1. januarja 1938 razširjeno pokojninsko zavarovanje, veljavno v bivši Sloveniji in Dalmaciji, na vso državo, je zadelo tudi vse druge službodajalce novo občutno breme, ki bo pa končno vsemu gospodarstvu le v prospeh, ker pokojninski zavodi dovoljujejo gospodarstvu posojila neposredno ali potom vlog pri denarnih zavodih, omogočajo državi in banovinam z nalaganjem denarja v državne papirje in obligacije razna javna dela, pospešujejo gradbeno delavnost itd.

Škodljivost predloga, da bi se zavarovali za sedaj le trgovski sodrudniki velikih trgovskih podjetij, drugi bi ostali pa v delavskem zavarovanju

Predlog, ki je bil predložen komisiji za vprašanje razširjenja pokojninskega zavarovanja na trgovske nameščence, naj bi se za sedaj obvezno zavarovali le trgovski sodrudniki iz velikih trgovskih podjetij, dočim naj bi bili drugi zavarovani v delavskem zavarovanju in bi se morda poskušalo doseči zanje obvezno višje zavarovanje, ni na mestu. Če naj bi se morda zavarovanje pozneje postopoma razširjalo tudi na trgovske sodrudnike v manjših podjetjih, s tem ne bi bilo nič pridobljeno in bi se vprašanje zopet le odložilo, kot se odlaga že leta in leta, končno bi pa breme vendarle padlo na vse službodajalce trgovskih nameščencev.

Za slabše plačane trgovske sodrudnike pa nikakor ni res, kakor se trdi, da bi bilo zanje delavsko zavarovanje ugodnejše kakor pokojninsko zavarovanje nameščencev. Res je sicer, da bi prejemal v delavskem zavarovanju nameščenec z mesečnimi prejemki din 700, za premijo din 21 po 10 letih rento din 252 in v pokojninskem zavarovanju nameščencev za premijo din 72 rento din 330 ali z mesečnimi prejemki din 1.200 za premijo din 36 v delavskem zavarovanju rento din 472, v pokojninskem zavarovanju nameščencev pa za premijo din 144 rento din 510. Prav tako je pa res, da bi v delavskem zavarovanju njegova renta po 10 letih nič več ne rasla, dočim raste v pokojninskem zavarovanju nameščencev vsako leto za 2% zavarovanih prejemkov, tako da doseže pri premiji din 72 rento din 759 in pri premiji din 144 rento 1.353. Poleg tega pozna pa po-

kojnsko zavarovanje nameščencev tudi vdovsko rento v višini polovične mozeve rente. Vdovske rente delavsko zavarovanje sploh ne daje, za trgovskega sotrudnika, ki njegova žena navadno ni v službi, marveč mu doma gospodinja in vzgaja otroke, je pa vdovska renta neobhodno potrebna. Tudi povračila premij kot v pokojninskem zavarovanju nameščencev delavsko zavarovanje ne pozna, a je prav to povračilo premij za trgovske sotrudnike največje vrednosti, ker se ženske poročijo, moški pa osamosvajajo in pri tem hudo potrebujejo glavnice.

Ce bi bili zavarovani pri nameščencih le trgovski sotrudniki velikih trgovskih podjetij, bi bili zavarovani prav tako kot v vseh drugih velikih podjetjih ne samo bolje plačani nameščenci, marveč tudi slabo plačani začetniki. Zakaj pa naj bi bila razlika med zavarovanim mladim začetnikom v velikem trgovskem podjetju in starim ter morda prav dobro plačanim trgovskim sotrudnikom v mali trgovini? Morda bo lastnik male trgovine premije za pokojninsko zavarovanje svojega uslužbenca lažje in raje plačeval kakor lastnik veleprodajalne.

Tolažba tistim nameščencem, ki bi morali ostati zavarovani le v delavskem zavarovanju, da bo treba doseči revizijo pravilnika o prostovoljnem višjem zavarovanju delavcev za onemoglost, starost in smrt in morebiti uvesti obvezno višje zavarovanje, tem trgovskim sotrudnikom ne bo pomagala. Ni res, da bi bilo treba sedanji premiji v delavskem zavarovanju din 32 dodati samo še din 32, pa bi prejemal nameščenec po 10 letih din 864 mesečno. Saj znaša najvišja obvezna premija v delavskem zavarovanju 3% od din 1.200, torej din 36, dvojna premija torej din 72 in ne le din 64, poleg tega se pa po pravilniku od dopolnilnega prispevka din 36 odbije za povečanje rizik in povečane upravne stroške prostovoljnega višjega zavarovanja 10%, če prijavi delodajalec za višje zavarovanje vse svoje delavce, 25% pa, če prijavi le določene skupine svojih delavcev. Če prijavi delodajalec v višje zavarovanje manj kakor 100 delavcev, je treba plačevati po pravilniku še poseben dodaten prispevek za višje zavarovanje, ki se ne upošteva za odmero rent in podpor (čl. 4., t. 5. pravilnika).

Ker je prostovoljno višje zavarovanje delavcev zgrajeno na pogoju, da sme tako zavarovati svoje delavce samo delodajalec z več kakor 100 delavci, kjer se zavarovalni rizik kolikor toliko izravna, in je tako višje zavarovanje potem obvezno za vse delavce ali za določene skupine delavcev tega delodajalca, je jasno, da ne morejo veljati isti pogoji za delodajalca z manj delavci. Kako naj pa določi Osrednji urad za zavarovanje delavcev pogoje za višje zavarovanje trgovskih sotrudnikov, ko ima vsak delodajalec po statistiki povprečno komaj 2 trgovska sotrudnika? Ker je višje zavarovanje po pravilniku le prostovoljno, bi se lahko zgodilo, da bi se prijavljali za višje zavarovanje le službodajalci s starimi ali bolnimi trgovskimi sotrudniki. Za zavarovalni rizik ob prostovoljnem višjem zavarovanju trgovskih sotrudnikov sploh noben strokovnjak ne bi mogel napraviti približno pravilnega zavarovalno-tehniškega računa ali bi morale biti pa premije neprimerno visoke. Da bi pa Osrednji urad za zavarovanje delavcev vpeljal obvezno višje zavarovanje baš za trgovske sotrudnike, na to ni pa niti misliti, ker bi bil krog zavarovancev sorazmerno majhen, zato pa zavarovanje ne zadosti zanesljivo in rizik velik. Saj obveznega višjega zavarovanja ne morejo doseči niti druge stroke z neprimerno večjim številom zavarovancev.

Velika napaka dosedanjega višjega delavskega zavarovanja je ista kot pri rednem delavskem zavarovanju, in sicer ta, da tudi to zavarovanje ne pozna vdovske rente ali povračila premij. Če bi pa Osrednji urad za zavarovanje delavcev uvedel še posebno zavarovanje za vdovsko rento, kar bi bilo mogoče po čl. 14. pravilnika, bi moral pa v to svrhu seveda uvesti posebno premijo. Potem bi pa vsi trgovski sodrudniki uvideli, da bi bilo treba za enake dajatve, kot jih daje pokojninsko zavarovanje nameščencev, plačevati enake premije. Zakaj bi pa delali take zapletene poizkuse, ko pa že imamo zakon o pokojninskem zavarovanju nameščencev?

Socialna dolžnost, da se zavarujejo trgovski sodrudniki pri nameščencih

Če se kak pokojninski zavod boji, da bi se njegov položaj poslabšal, če bi moral zavarovati tudi slabo plačane trgovske sodrudnike, si mora biti svest, da imajo pokojninski zavodi dolžnost, preskrbeti vse tiste uslužbenke, ki spadajo v njegovo področje in njihove družine za primer onemoglosti, starosti in smrti. Če spadajo med te nameščence tudi trgovski sodrudniki, jih mora zavarovati ne glede na to, ali mu bodo v škodo ali dobiček. Zlasti zavod, ki bo imel prav gotovo zelo veliko število zavarovancev in visoke dohodke, ne sme delati vprašanja iz zavarovanja trgovskih sodrudnikov.

Kot sem skušal zgoraj razložiti, pa menda pokojninsko zavarovanje trgovskih sodrudnikov ne bo nobenemu zavodu v škodu. Pokojninska zavoda v Ljubljani in v Sarajevu pa zavarovanja trgovskih sodrudnikov tudi nujno potrebuje, ker bosta imela sicer neprimerno večjo škodo radi premajhnega števila zavarovancev.

Ugotavljam, da imajo pokojninski zavodi že sedaj veliko število zavarovancev, ki bržčas niso bolje plačani in boljši rizik od trgovskih sodrudnikov in s katerimi imajo zavodi navadno neprimerno mnogo upravnega dela, kot so n. pr. organisti, občinski tajniki, pisarji pri odvetnikih in notarjih, gozdarji, nameščenci na posestvih, nameščenci zadrug itd.

Zavarovanje je treba razširiti prav na vse trgovske sodrudnike

V skladu s finančnim zakonom, naj se obvezno pokojninsko zavarovanje nameščencev razširi ob pogojih zakona prav na vse trgovske sodrudnike brez ozira na pokrajine, višino plače itd. Nemogoče se mi zdi stanje, da bi bilo na področju enega zavoda zavarovanje obvezno, v drugem pa ne, ali da bi bil nameščenec pri enem službodajalcu zavarovanju zavezan, pri drugem pa ne. Za Slovenijo zahtevajo pa neomejeno zavarovanje zanimanci vsekakor.

Dr. Janko Vrančič, direktor P. Z. v Ljubljani.

30 LET PRVE SLOVENSKE TRGOVSKE ŠOLE V LJUBLJANI

Ljubljansko in z njim vse slovensko trgovstvo praznuje letos pomemben kulturni jubilej tridesetletnice, odkar se je bivša gremialna trgovska šola izločila iz nekdanje Mahrove trgovske šole in prešla popolnoma v slovenske roke. Ob tem prazniku slovenskega trgovskega šolstva je nujno in prav, če v duhu preletimo razvoj in rast našega trgovstva, ki more s

ponosom ugotoviti, da je zvesto in uspešno nadaljevalo po prednikih pred sto in več leti uveljavljeno tradicijo.

Ljubljana je bila od nekdaj važno trgovsko mesto, ne samo zaradi svoje posebne zemljepisne lege, temveč tudi zaradi sposobnosti in solidnosti svojih trgovcev. Lahko rečemo, da je solidnost slovenskega trgovca danes prav tako povsod pripoznana, kakor je bila na glasu pred sto leti, ko je bila trgovina še v veliki večini v rokah tujca, dočim je danes že skoro vsa naša in je osamosvojitev slovenske trgovine mladane popolnoma izvedena. Osamosvojitev trgovskega stanu je podlaga za gospodarsko osamosvojitev vsega naroda, zato ni danes slovenski trgovec le borec za svoje stanovske pravice, temveč voditelj v boju za uveljavljanje pravic vseh gospodarskih stanov.

Trgovina in obrt sta bila že od nekdaj dva činitelja, ki sta pomagala Ljubljani do napredka in razmaha. Predniki današnjih trgovcev so bili oni, ki so že v davnih časih tvorili prvo, za blagor občanov skrbeče ponosno meščanstvo. V to dobo zgodovine ljubljanskega trgovstva segajo tudi prvi početki narodnega prebujenja Ljubljane. Vprav trgovstvo je bilo prvo, ki je znalo vztrajno čuvati svojo stanovsko čast in ugled in je tako tvorilo narodno-zavedno gardo. Iz potrebe čim večjega pospeševanja gospodarskega, socialnega in kulturnega razvoja svojega stanu, so vznikli tudi prvi početki trgovske stanovske organizacije, ki naj bi neposredno zadostila predvsem stanovskim koristim, posredno pa služila celoti — narodu.

Prvo stanovsko organizacijo ljubljanskega trgovstva zasledimo že v srednjem veku, ko so se davni predniki današnjih trgovcev združevali še v cehe. Trgovska združenja tiste dobe — gremiji, so bili prisilnega značaja in je moral biti njihov član vsak trgovec ali kramar v Ljubljani. Prav tako ni smel izvrševati trgovskega poklica oni, kogar gremij ni pripustil v svojo sredo. Kot močna strokovna organizacija je gremij pazno gledal na to, da se je ugled trgovskega stanu ohranjal na častni višini in je zlasti branil pristop tujcem, s čemer je kar najmočneje varoval koristi domačega trgovstva. Trgovski stan je bil trdno ukoreninjen na solidne gospodarske osnove in je ta povezanost trajala vse do francoske zasedbe naših krajev, ko so novi začasni gospodarji uvedli novo stanje po načelih francoske revolucije in na osnovah svoje ustave, ki je v smislu gospodarskega liberalizma dopuščala predvsem svobodno delovanje gospodarskih sil, t. j. prosto konkurenco in ni priznavala nobene avtoritete, ki bi se vrivala med posameznega državljana in državna oblast. Tako je cehe doletela usoda razpusta in se je obenem s tem marsikaj do takrat s težavo zgrajenega celo za vselej zrušilo, posebej še, ker po odhodu Francozov iz ilirskih dežel kljub splošnemu pričakovanju trgovstva in obrtništva celo avstrijska vlada ni več dovolila obnovitve cehov v Iliriji ter je sankcionirala stanje, ki ga je prevzela od Francozov. Absolutističnemu duhu tiste dobe je bilo celo všeč, da je bilo v državi čim manj svobodnih in avtonomnih združenj takšnega značaja, kakor so bili vprav cehi.

Zaradi pomanjkanja strokovne organizacije je pričel nastajati v trgovini nered. Da se temu kakor koli odpomore, se je porodilo prizadevanje ljubljanskega trgovstva, da bi si zopet pridobilo lastno, čeprav skromno zastopstvo. Pobudnik tega gibanja je bil agilni ljubljanski trgovec Ferdinand Jožef Schmidt, ki je pozneje ustanovil tudi gremialno trgovsko šolo in dal prvi pobudo za trgovski bolniški podporni sklad. V začetku l. 1832.

je sklical trgovce na posvetovanje, katerega posledica je bila vloga trgovstva na ilirski gubernij, v kateri se opozarja na nered, ki je nastal v trgovini zaradi pomanjkanja vsakere strokovne organizacije, obenem pa prosi, da se dovoli trgovstvu kot najvažnejšemu meščanskemu sloju in gospodarski hrbtenici mesta Ljubljane vsaj »neko vrsto stanovskega zastopstva«, da se zopet uvede v trgovsko življenje času primeren red. Tej vlogi je ilirski gubernij res ugodil, posebej še, ker jo je priporočal tedanji župan Hradecky. Izdano je bilo dovoljenje, da se v Ljubljani osnuje »zastopstvo trgovcev«, obstoječe iz 2—3 zastopnikov-representantov, ki morajo biti izvoljeni od vsega trgovstva. Ta reprezentanca pa je bila le nekako glasilo mnenja in želja trgovstva nasproti oblastvom, zgolj posvetovalni organ, brez avtonomije in eksekutive in seveda kaj malo podobna predfrancoskemu cehovsko organiziranemu avtonomnemu trgovskemu gremiju, posebej še, ker so se morale celo volitve vršiti pod oblastvenim nadzorstvom. Leto kasneje se je vršila že prva volitev reprezentantov. Ker pa so bili ljubljanski trgovci pogostoma po trgovskih poslih z doma, je nastala po sili razmer že kmalu sama od sebe potreba namestnikov. Leta 1834. se je trgovska reprezentanca res dopolnila še v tem pogledu in se tako povsem organizirala. — Za eno svojih najvažnejših prvih nalog si je postavila strokovno izobraževanje trgovskega naraščaja.

Po prizadevnosti reprezentanta Schmidta je bila še leta 1834. ustanovljena prva trgovska šola v Ljubljani, ki je bila tudi prva trgovska šola na vsem slovanskem jugu. Svojo gremialno šolo je v prvih letih obstoja in še dolgo potem vzdrževalo ljubljansko trgovstvo iz lastnih sredstev, za kar je bil ustanovljen poseben šolski fond. Reprezentanti pa so bili tudi vrhovni nadzorni organ nad poukom v šoli in so prisostvovali vsem sklepnim preizkušnjam vajencev.

Ko je bila l. 1850. ustanovljena prva trgovska in obrtna zbornica in je dobilo trgovstvo v njej avtonomno in dosti trdnjše zastopstvo, kakor ga je imelo v reprezentanci, je ljubljansko trgovstvo soglasno sklenilo razpust reprezentance in prenos vseh njenih poslov na zbornico. Dasi-ravno je bila trgovska reprezentanca od vseh zastopstev, ki jih je imelo ljubljansko trgovstvo v teku stoletij najšibkejša strokovna ustanova, je vendar zaradi velike iniciativnosti, poštenosti in socialnega čuta svojih članov dosegla zelo lepe uspehe, saj sta se trgovski bolniški sklad in gremialna šola ohranila do danes.

Prva trgovska šola v Ljubljani je bila ustanovljena po zgledu Mahrovega privatnega trgovskega učnega zavoda, ki je dotlej obstojal že nekaj let v Gradcu. Schmidtu je uspelo, da so povabili v Ljubljano ravnatelja Jakoba Mahra, ki je končno celo prevzel vodstvo te prve trgovske šole. — Otvoritev nove trgovske gremialne šole v Ljubljani je bila zelo slovesna. S poukom pa se je pričelo že jeseni l. 1834.

Gremialna šola je obsegala tri razrede. Pogoji za vstop je bila sprva dovršitev katere koli ljudske šole, vendar je obiskovala šolo glede predizobrazbe kaj različna mladina, ter so nekateri vajenci dovršili celo nižjo gimnazijo ali meščansko šolo, dočim so ostali imeli za seboj komaj ljudsko šolo. Razumljivo je, da je zahteval pouk pri takih okoliščinah prav posebne preudarnosti. Ker je bil ves pouk nemški, se je uvedel za vajence, nezmožne nemščine, ali pa za take, katerih izobrazba je bila povsem pomanjkljiva, poseben pripravljalni razred. Pri učencih utrujenih po celo-

dnevnem delu v trgovini, pouk ni posebno zalegel, zato tudi uspehi niso bili vedno zadovoljivi, čeravno se je to v poročilih na šolska oblastva trdilo.

Prilike, pod katerimi se je vzgajal naš slovenski trgovski vajenec, pa tudi sicer niso bile rožnate. Zaradi slovenske narodnosti je bil izročen na milost in nemilost tujemu, gospodovalnemu nemškemu vplivu. Zapostavljanje, odvisnost in zaničevanje je grenilo našemu trgovskemu naraščaju veselje do učenja in dela. Toda tudi temu je bilo enkrat kraj.

Pred tridesetimi leti, l. 1909. je našemu narodno-zavednemu trgovstvu po dolgem in vztrajnem prizadevanju uspelo, da se je gremialna trgovska šola izločila iz okvira Mahrove in prešla v čisto slovenske roke pod vodstvom prvega slovenskega ravnatelja pok. Jakoba Dimnika.

Pomen ustanovitve samostojne slovenske gremialne trgovske šole je bil dalekosežen, posebej še, ker se je istega leta osnovala tudi deželna dvorazredna trgovska šola, ki je danes državna. Slovenska trgovska mladina se je pričela vzgajati v materinem jeziku in je bila s tem odtegnjena nemškemu vplivu, ki je bil zlasti v pridobitnih krogih močan. V narodni državi je tudi ona prevzela vrsto novih nalog. Ker ni bila več potrebna borba proti tujemu vplivu je poslej, sledeč klicu časa, osredotočila svoje delovanje na vzgojo strokovno čim bolj podkovanega trgovskega naraščaja, v narodnostnem oziru pa značajnih ljudi. V tej dobi se je rešilo tudi novo vprašanje strokovne izobrazbe vajenk, ki so jih pričeli sprejemati v uk že pred svetovno vojno, a je ostal takratni predlog o ustanovitvi posebnega trgovsko nadaljevalnega tečaja za vajenke nerešen, dokler se ni v svobodni državi rešil ta in še nekateri drugi važni problemi. Na čelu šolskega odbora so se do danes vrstili samo delavni in nesebični prijatelji naše trgovske mladine, ki jim gre, četudi niso vsi imenovani ob tem pregledu rasti našega trgovskega šolstva priznanje za vse, kar so dobrega in koristnega storili za naše mlado trgovsko pokolenje, ki jih bo nekoč nasledilo in — upajmo — znalo dostojno čuvati pridobljeni ugled trgovskega stanu.

Trgovina postaja vedno težja in terja zaradi vseobčega napredka izobrazbe in znanosti tudi od trgovca vedno več znanja, če hoče slediti novemu času in novim zahtevam. Ko se je v povojni dobi pričelo opazati, da skoro ni več dobiti sposobnih in zadostno izobraženih trgovskih moči je bilo treba iskati prvega vzroka temu pojavu v pomanjkljivi šolski izobrazbi. Zato je zelo važen sklep, sprejet na predlog tedanjega načelnika šolskega odbora Josipa J. Kavčiča, da se zahteva za vstop v gremialno šolo vsaj tri razrede srednje ali meščanske šole, dočim obrtni zakon žal predvideva enotno za vso državo še vedno le štiri razrede ljudske šole. Naši gremialni šoli, ki je vprav po iniciativnosti in uvidevnosti vseh, ki se brigajo za vzgojo trgovske mladine dosegla zaradi višjih zahtev tudi vidno večje uspehe in je danes najboljša te vrste v državi, pa preti s tem hud udarec. Ogromne žrtve za dosego tedanje visoke stopnje šole se vendar ne bodo sedaj zrušile v nič samo zato, da se zadost imrtvi črki zakona. Vsi, ki so za vzgojo boljše in sposobnejše trgovske generacije žrtvovali leta in leta nesebičnega dela, so se in se še zavedajo predvsem dejstva, da absolventi naših srednjih in visokih trgovskih šol odhajajo vse preje drugam, kakor v trgovino. Vso našo malo in srednjo trgovino in tudi znaten del veletrgovine vodijo in bodo menda še dolgo časa vodili trgovski gospodarji,

ki so začeli svojo kariero kot mali trgovski vajenci za prodajno mizo in v skladiščih, trgovske vede pa so jim vcepljali v trgovskih nadaljevalnih šolah. Zato je nujno, da naše trgovske nadaljevalne šole ostanejo vzorne in vsaj na sedanji višini kot vzgajališča ljudi, ki bodo lahko v vsakem oziru v ponos slovenskemu trgovskemu stanu.

Naslednica gremialne šole — trgovska strokovno nadaljevalna šola v Ljubljani velja povrh vsega vsako leto težke tisočake, ki jih prispeva ljubljansko trgovstvo samo, ker so v primeri z izdatki le neznatne podpore, ki jih prejema. Vršiti pa s tem nad vse važno, ne le gospodarsko, kakor tudi kulturno nalogo, ki je v prid vsej naši narodni celoti. Vodstvo šole je v spretnih in zanesljivih rokah neumornega ravnatelja g. Rada Gruma, ki je na šoli polna dva decenija in jo vodi že petnajst let z enako očetovsko ljubeznijo in razumevanjem, kakor šolski odbor njegov sedanji načelnik g. Anton Verbič, ki je nasledil na tem mestu enako požrtvovalne prednike gg. J. J. Kavčiča in Albina Smrkolja.

Absolventom trgovske nadaljevalne šole je dana zadostna učna podlaga posebej še, ker predvideva danes veljavni učni načrt vse ono, kar potrebuje vajenec v svojem bodočem poklicu, pri svojem praktičnem udeleževanju. Šola si je naredila nalogo izobraziti trgovski naraščaj vsestransko in ga usposobiti za uporabno moč ne samo v trgovini, temveč tudi v pisarni, kar je posebno važno za manjše trgovske obrate. Prva v državi je tudi uvedla pouk o sodobni prodaji in reklami, dveh najvažnejših činiteljih trgovske uspešnosti današnjega in jutrišnjega dne. Z moralno, etično in nacionalno vzgojo, ki jo vrši trgovska šola ljubljanskega združenja trgovcev, dosega ne le zadovoljive čisto strokovne učne uspehe, temveč daje prekornostne pobude, da ne bi mladi trgovski rod, ko odraste, iskal le sebičnih koristi, pač pa bi tudi etično visoko pojmoval svoj poklic, ki zahteva vse bolj poleg dobrega trgovca — celega človeka.

Megušar Stane

Viri: Glej jubilejni številki »Trgovskega Tovariša«: Ob petdesetletnici gremija trgovcev v Ljubljani (Leto XXVIII.—1931, št. 4) in Ob stoletnici stanovskega trgovskega zastopstva in prve trgovske šole v Ljubljani (Leto XXXI.—1934, št. 10).

O FINSKI

Strokovni list piše: Vojska Nemčije s Poljsko je bila za svet presenečenje; izid ni bil dvomljiv, nikakor pa ne bliskoviti zaključek. Tudi vojska Rusov s Finci je presenečenje, a v obratnem smislu; nihče ne bi bil pričakoval, da bo mali, niti štirimilijonski narod ruskemu valjarju tako žilavko ključeval. To mora vsakomur vzbuditi občudovanje, ne glede na to, da je bil tako slaboten narod napaden od takega kolosa. Izid boja seveda ni dvomljiv, če ne pridejo zunanji vplivi vmes; vseeno pa moramo ugotoviti, da ima Finska močne notranje zaveznike ob strani.

Prvi med temi zavezniki je topografska oblikovitost dežele. Od 388.279 km² pride na jezero nič manj kot 44.852 km², kar je 11,55% vse površine. Finsko imenujemo deželo tisočerih jezer; a ta označba je zelo skromna, saj ima Finska skoraj 40.000 jezer. Vodna površina jezer je v zelo tesni zvezi in so jezera pogosto ločena po zelo ozkih zemeljskih kosih. Par strojníc in nekaj tucatov dobrih strelcev more zaustaviti tukaj cele polke; jezera, mine in pasti so največja nevarnost za prodirajoče

tanke. Marsikdo bo rekel: Sedaj ko so jezera zamrznjena, bodo tanki lahko prišli čez. A ni tako. Tam, kjer je največ jezer, to je na jugu, znaša srednja januarska temperatura $5^{\circ}5'$ C pod ničlo (Ljubljana $2^{\circ}5'$ C pod ničlo), kar pomeni za one severne pokrajine razmeroma milo zimo. Finska leži med 60° in 70° severne širine. Utegne se pač zgoditi, da pade temperatura na 30° pod ničlo in še več, in tedaj tudi jezera niso za oklopne avtomobile nobena nevarnost več.

Proti severu od tako zvane Karelske ožine — to je ozemlje med Finskim zalivom in Ladoškim jezerom — sta sicer število in velikost jezer manjša, zato pa nastopita druga dva zaveznika Finske: močvirna tla in gozd. Več kot 30 odstotkov vse površine Finske obstoji iz močvirja in barja, ki je za večje armade sploh neprehodno ali pa zelo težko prehodno. Seveda so pozimi tudi tukaj tla zamrznjena in pride nizka temperatura ravno napadalcu v dobro. — Ogromni gozdovi Finske, ki so največje njeno bogastvo, pokrivajo 60 odstotkov njene površine, na severovzhodu celo 80 odstotkov. Takšni obširni gozdni kompleksi za premikanje velikih čet pač niso pripravi; zveza med posameznimi skupinami se more težko vzpostaviti in še teže držati, naprava zased od strani branilca je pa zelo olajšana. Problem zase je vrh tega orientacija v popolnoma neznanem gozdu. Slednjič tudi ne smemo pozabiti, da dolgi marši in zlasti nočni boji na vojake izredno vznemirljivo vplivajo; in tam gori so dnevi sedaj posebno kratki, štiri do šest ur. Domišljija vojaka deluje mnogo živahnije, kolektivni čut strahu se nenadoma pojavi, naravni nagon vlada bolj kot razum. Nesmiselno razbežavanje in zopetno zbiranje pri vsakem najmanjšem povodu so posledice, ki vodstvo čete zelo otežkočujejo. Mnogo pomaga Fincem tudi sneg. O Skandinavcih pravijo, da so s smučmi rojeni, in Finci so Skandinavci. Poročila zadnjih dni so nam povedala, kako vse to napadenemu pomaga.

Za nastop armade in za njeno nadaljnjo preskrbo so potrebna prometna sredstva, to se pravi ceste in železnice. Tudi v tem oziru razmere Rusom niso prijazne. Od Leningrada proti severozahodu vodita dve železniški progi, med Ladoškim jezerom in Finskim zalivom. A komaj 100 km široka gori imenovana Karelska ožina, vključno številna jezera, za razmah večje armade ni pripravna; drugače bi bilo seveda, če bi Rusi mogli Fince iz te ožine kmalu iztisniti, se potem razširiti in stopiti v stik z oddelki, ki operirajo na severu od Ladoškega jezera.

Ob črti, ki gre od Ladoškega jezera proti Ledenemu morju, od juga na sever, vodi Murmanska železnica, ki je oddaljena od te črte minimalno 75 km, maksimalno 230 km. Rusi imajo torej samo do meje Finske povprečno 150 km dolgo pot, in nato šele pride boj v Finski sami.

Koliko časa bodo Finci vzdržali? V uvodu smo rekli, da izid ni dvomljiv, če ne pridejo zunanji vplivi vmes. Pa bodo prišli.

*

Dve desetletji finske samostojnosti potrjujeta ozki stik med gospodarsko prosperiteto in politično svobodo. Narod mora biti prost. Gospodarstvo Finske, ki je v okviru ruske države 1809—1918 imelo iste naravne predpogoje kot jih ima danes, se je razvetelo šele na soncu politične svobode. S slabimi financami, ničvredno vrednoto, brez nekdanjih trgovskih zvez je morala Finska leta 1918. pričeti svoje novo politično in gospodarsko življenje, pod pogoji, ki so bili kar najneugodnejši.

V dvajsetih letih samostojnosti je Finska zvišala življenjski standard prebivalstva na zavidljivo višino in je ustvarila življenjske pogoje še za pol milijona ljudi; prej 3.300.000. Njive in travniki, ki so obsegali prej 2.935.000 ha, obsegajo danes 3.880.000 ha ali desetinko vse površine ($2'6 + 1'88$). Agrarna reforma je število kmetij znatno povečala. Tri četrtine vseh kmečkih posestev so majhni obrati, ki imajo tretjino omenjenega areala, dočim pripada druga tretjina srednjim obratom od 10 do 25 hektarov, tretja tretjina pa obratom z več kot 25 hektari. Poleg razvoja poljedelstva se je pa močno razvilo tudi izkoriščanje gozdov in vodnih sil, in sicer toliko hitreje, da se je delež kmečkega prebivalstva kljub pomnožitvi za 80.000 oseb vseeno znižal od 66 na 60 odstotkov skupnega prebivalstva.

Napram letu 1914. se je povprečni žitni pridelek na 1 ha povečal za ca. 50 odstotkov. Pridelek rži je na primer narastel od 260 milijonov kg v letni povprečnosti 1911—1915 na 430 mil. leta 1937., pridelek ječmena od 100 na 180, ovsa od 360 na 730, krompirja od 440 na 1390 mil. kg itd. Glavna panoga kmečkega gospodarstva je pa živinoreja, koje proizvodi dajo tri četrtine vseh gotovinskih dohodkov, in sicer v prvi vrsti mleko, ki daje polovico gotovinskih dohodkov. V gori omenjenem razdobju je narastlo število molznih krav za 12 odstotkov, povprečna mlečna dajatev na kravo pa za 40 odstotkov. V teku zadnjih dvajsetih let se je produkcija mleka pomnožila od 1.800.000 na 2.500.000 kilogramov. Polovico mleka so predelali v surovo maslo, 3 odstotke v sir, ostalo množino so porabili. V samopreskrbi s proizvodi poljedelstva in živinoreje je bil dosežen znaten napredek. Povprečna rentabilnost poljedelstva in živinoreje se giblje okoli 5%, povprečno zadolženje znaša 15% in le štirje odstotki poljedelskih in živinorejskih obratov so za več kot polovico vrednosti posestva zadolženi.

Glavni vir finske industrije je gozd. Glede na število prebivalstva je gozdno bogastvo v Finski največje v Evropi. Gozd pokriva 25 milijonov hektarov in vsebuje 1600 milijonov m³ lesa; vsako leto priraste 44.400.000 kubikov ali 2'5%. Skoraj polovica gozda obstoji iz borovcev, ena tretjina iz smrek in ena petina iz brez; vse te vrste so posebno pripravne za eksport in za industrijsko predelavo. Čeprav se gozd vedno bolj izkorišča, so v zadnjih letih porabili za eksport in industrijo le približno polovico prirastka, tako da so v gozdu nakopičene še ogromne rezerve. Za leto 1936. so preračunali industrijsko porabo lesa kot surovine na 16.300.000 m³, eksport neobdelanega ali na pol obdelanega lesa pa na 3.500.000 m³.

Na tej surovinski podlagi in pogosto ob uporabi vodnih cest se je industrija rapidno razvila. Okoli leta 1920. je znašalo število delavcev 135.000, leta 1937. že 208.000, motorna energija je narastla v istih letih od 361.000 na 962.000 KS, čista vrednost produkcije pa za 140 odstotkov na 9100 milijonov finskih mark. Lesna industrija je v isti dobi svojo produkcijsko vrednost podvojila na 1600 milijonov finskih mark. Devet desetih produkcije žaganega lesa je bilo eksportiranih in so imeli ti izdelki na svetovnem trgu lepo mesto; finski delež na tovrstnem svetovnem eksportu je znašal 20 odstotkov, ruski 18, kanadski 17 in švedski 15 odstotkov. Še odličnejši je delež industrije zatičnega lesa, ki je bila ustanovljena šele leta 1912. in ki znaša danes 30 odstotkov svetovne produkcije. V zadnjih letih je bila produkcijska vrednost lesne

industrije prekošana še od skupne papirne industrije — papir, lesovina, lepenka itd. —, ki se je v 15 letih potrojila na 2100 milijonov finskih mark.

Finska je za Švedsko druga izvoznica lesa in staničnine na svetu in tretja izvoznica papirja za Švedsko in Kanado. Poleg teh izredno važnih eksportnih industrij se je izvršila zlasti za domačo porabo nadaljnja industrializacija. Tekstilna industrija na primer je mogla v teku zadnjih petnajstih let dvigniti svojo produkcijsko vrednost za 150 odstotkov. Kakor v švedski Laponski so tudi v finski Laponski rudna nahajališča, ki so jih šele v najnovjšem času pričeli sistematično izkoriščati. Znana nahajališča niklja v okraju Petsamo, o katerem smo v zadnjem času tako mnogo brali, so cenjena na tri do štiri milijone ton s ca. 2% nikljeve vsebine; in tam gori so tudi bakrena skladišča, ki so cenjena na 20 milijonov ton in kojih produkcija dá zaenkrat ca. 400 milijonov kg na leto, pri čemer produkcija bakra kot glavnega produkta samega normalno domačo porabo daleko prekaša. Poleg štiriodstotne bakrene vsebine vsebuje ruda tudi še po 25 odstotkov žvepla in železa. Dosedanji razvoj kovinske in strojne industrije, ki dobavlja visokovredne proizvode in ki na primer domačo strojno potrebo krije v veliki meri, lokomotivno pa popolnoma, se je izvršil na temelju inozemskih surovinskih dobav. V priključku na razmah gospodarstva se je tudi produkcija domačega gradbenega materiala zelo razširila.

Z roko v roki z izgradbo produkcije gre tudi rast drugih gospodarskih panog. Od 1920 do 1937 se je železniško omrežje pomnožilo od 4280 na 5910 km, število motornih vozil je narastlo od 14.300 na 49.000 in vsebina trgovskega brodovja od 484.000 na 544.000 neto-registerton. Obenem se je železniški tovorni in pomorski promet podvojil. Za razvoj zunanje trgovine železnice nimajo posebnega pomena, pač pa pomorski promet, in to tembolj, ker je bil važni predvojni ruski trg v začetku skoraj popolnoma izločen. Odkar je Finska samostojna, se je zunanja trgovina dvignila od 2100 na 4900 finskih mark na osebo. Pri tem je uvoz živil znatno nazadoval, medtem ko se je uvoz surovin, polfabrikatov in transportnih sredstev v znamenju industrializacije in glavninskih investicij potrojil. Eksport se je v povojni dobi po obsegu potrojil in je postal tudi bolj mnogostranski, kljub pretežnemu izvozu lesa in lesnih izdelkov.

Potreba glavnice pri gospodarski in državni izgradbi je zahtevala seveda tudi inozemske kredite. A v zadnjih letih z aktiviranjem trgovske bilance doseženo ugodnejše oblikovanje plačilne bilance je olajšalo redukcijo plačilnih obveznosti. Medtem ko je znašalo inozemsko zadolženje Finske v jeseni 1931 še 9200 milijonov finskih mark, se je zmanjšalo do letos na 2000 milijonov mark, koji znesek je pa že kompenziran po imovini, ki jo ima Finska v inozemstvu. Finska si na vso moč prizadeva, da bi tudi v vojski vzdržala eksportno produkcijo ter z njeno pomočjo deloma poplačala nujne vojne potrebščine.

Vidimo torej na vseh poljih mlade države izreden razvoj ljudskih energij, ki se javljajo tudi v socialnem in kulturnem napredku Finske. Vidimo tudi, za kakšne ogromne vrednote se bije sedanji boj, pa naj je to politična svoboda, gospodarski, socialni ali pa kulturni napredek.

Dr. V. Š.

VOJNA IN FINANCE

Vedno bolj čutimo, da nalaga vojna velika bremena ne le vojujočim državam, ampak tudi nevtralcem. Kajti tudi nevtralci ne morejo stati popolnoma brezbržno ob strani, saj imajo doslej že nebroj primerov, kako si vojujoče države laste pravice tudi na njih ozemlje in se jim nanekrat lahko zgodi, da jih kdo napade. Zaradi tega morajo stati budno na straži, kar pa zahteva velike žrtve. So sicer te žrtve še razmeroma manjše kot žrtve vojujočih držav, vendar počasi postajajo tudi občutne, ker ni videti njih konca.

Vojna prinaša naravno velika bremena v prvi vrsti vojujočim državam. Kajti tu mora velik del ljudi v produkcijskem procesu zapustiti svoja delovna mesta in oditi v vojno službo. Tako se produkcija zmanjšuje kljub poizkusom nadoknaditi del delovne sile v produkcijskem procesu. Toda novo postavljene moči nimajo niti dovolj strokovne izobrazbe niti privajenosti poslu, da bi, čeprav še tako številne, mogle nadoknaditi nujni izpad proizvodnje. Na drugi strani pa zahtevajo vojne potrebe že v mirnem času, kaj šele v vojnem, ogromno proizvodnjo vojnega materiala. V sedanjih časih, ko je oprema modernih vojsk na izredni višini, je materialna oprema armad postala veliko važnejši faktor kot je bila še med zadnjo svetovno vojno. Zaradi tega tudi vidimo, da bo v produkcijskem procesu moralo ostati več ljudi in da bo manj ljudi prišlo v poštev za direktno službo v vojski. Računajo, da bo moralo veliko večje število delavstva delati v ozadju kot je delalo med svetovno vojno in da bo znatno manjše število ljudi potegnjeno iz produkcijskega procesa v direktno vojno službo. Tako visokih števil aktivnih armad, kakor smo jih videli v svetovni vojni, v sedanji vojni ni, kar je pa deloma pripisovati tudi ugodnemu vplivu raznih defenzivnih linij, ki ne zahtevajo tolikega števila vojaštva.

Iz vsega tega vidimo, kako gre v sedanji vojni velik del produkcije, (v onih državah, ki same ne proizvajajo dovolj vojnega materiala, tudi velik del uvoza) v take svrhe, ki ne zvišujejo količine za potrošnjo vsega prebivalstva razpoložljivih proizvodov.

Dokler so investicije v navedeni namen take, da jih država lahko pokrije s svojimi normalnimi dohodki, t. j. predvsem iz davčnih virov, ni nobene posebne nevarnosti za ravnotežje v narodnem gospodarstvu. Toda potrebe rastejo iz dneva v dan in v vojnih časih mora država posegati naravnost radikalno v vse gospodarstvo. Če ne zadostujejo več tekoči viri, vidimo, da posega država predvsem po posojilih. S temi posojili črpa država odvišno kupno moč prebivalstva, ki ostaja po kritju tekočih potreb. To kupno moč prenaša država nase za kritje svojih potreb. Izkušnje iz svetovne vojne so pokazale, da se je ta način zdel velikemu številu držav naravnost idealen, saj je bilo to samo nadaljevanje načina financiranja iz normalnih predvojnih časov. Saj so tedaj narodnogospodarski prihranki, oziroma tvorba novih kapitalov zadostovali za kritje državnih potreb tudi večjega obsega. Posebno je bilo to lahko v državah, ki so imele zdrav kapitalni trg pred vojno in kjer ljudje še niso imeli slabih izkušenj z državnimi posojili. Čim pa te predpostavke odpadejo, je pot financiranja s posojili nevarna. Kajti ta pot ima svoje nevarne čeri. Na koncu vojne lahko ostanejo ogromne količine dolgov, katerih nihče ne mara in noče plačati. Ker so bremena teh dolgov pre-

težka, so v nekaterih državah z inflacijo pomedli vse te dolgove. Vidimo, da vodi ta pot do inflacije v najtežji obliki, ki ima lahko za posledico popolno porušenje gospodarskega in socialnega sistema. Pa tudi financiranje v manjšem obsegu čez zmerne meje, ki pa so seveda v raznih državah različne in se jih ne da primerjati med seboj, lahko vodi v nevarne smeri. Predvsem zapeljejo lahko uspehi prvih posojil tako daleč, da se na tej poti skoro ne moremo več ustaviti in pridemo nazadnje le do prevelike obremenitve bodočih generacij. V zvezi s tem je kaj značilno izvajanje znamenitega angleškega narodnega gospodarja Johna Maynarda Keynesa, ki pravi, da ni nič slabšega kot majhno zlo. Za primer pravi: če bi bile ose in podgane čmrlji in tigri, bi jih že zdavnaj uničili. To velja tudi za angleške dolgove ob koncu svetovne vojne, ti dolgovi so namreč le preveč obremenili bodoče generacije. Zato je Keynes mnenja, da bi se dalo temu izogniti na ta način, da bi davkom iz vojnih časov sledila oddaja premoženja in bi Angliji ne bilo treba preživljati težkih prvih povojnih let, katerih posledic še do danes ni prebolela.

Najbolj vidni so nam problemi vojnega gospodarstva, če abstrahiramo denarno plat in si predstavljamo samo blagovno proizvodnjo in konzum v najširšem smislu. Potrebe vojne zahtevajo proizvodnjo ogromne količine predmetov, za katere so potrebne surovine, kapital in delovne moči. Če se nam posreči dobiti dovolj delovnih sil poleg obstoječega produkcijskega procesa in tudi dovolj surovin in kapitalov izven normalne proizvodnje, potem je kritje vojnih potreb veliko enostavnejše. Toda v vojnih časih vidimo, da se ne zviša toliko vsa produkcija, da bi lahko krila vojne potrebe in da se mora izvršiti povečanje produkcije vojnega materiala in sploh za vojno na škodo ostale produkcije, zaradi česar se zopet mora zmanjšati ostali konzum, ker nima dovolj predmetov in v zadostni količini na razpolago. V zadnji fazi nam postane to jasno, po končani vojni, ko narodi lahko vidijo, da se njih dejansko bogatstvo ni zvišalo, čeprav izgledajo številke vrednosti znatno višje kot so znašale pred začetkom vojne. Če bi imeli čisto naturalno gospodarstvo, potem bi se moral enostavno zmanjšati konzum številnih predmetov v korist konzuma drugih predmetov, ki so v zvezi z vojno.

V današnjem denarnem gospodarstvu ta problem ni enostaven in je treba mnogo naporov, da izza številk o vrednosti, cenah, mezdah, obrestih itd. vidimo pravo stanje stvari.

V dobi sedanjega gospodarskega sistema gre za prenos kupne moči od posameznikov na državo, ki potem to kupno moč pretvori ali v nakup ali pa nadalje v produkcijo dobrin potrebnih za vojevanje. Z drugimi besedami pomeni to zmanjšanje zasebnega konzuma v korist države oziroma za financiranje vojnih potreb.

V ta namen ima država na razpolago tri pota, ki izgledajo vsaka zase rešilna, v resnici pa stvar ni enostavna in se da le s kombinacijo vseh treh načinov priti do dejansko efektnega financiranja vojnih potreb.

Ta tri pota so: 1. znižati nominalne mezde (mezde v najširšem pomenu) pri neizpremenjenih cenah; 2. zvišati cene bolj kot imenske mezde, tako, da padejo dejanske, realne mezde in 3. obdavčitev donosa produkcijskih faktorjev.

Slednja pot bi se zdela normalna, ker se te poti že itak poslužuje država v mirnem času za redno financiranje svojih potreb. Toda ta pot le ne vodi do pravilne rešitve, ker se po tej poti ne da priti do vseh

sredstev, ki so potrebna za financiranje vojnih potreb. Davčna obremenitev pomeni zmanjšanje konzuma v korist države, toda tehnika davčne obremenitve ne more zajeti vseh dohodkov in tudi ne more tega izvesti takoj, preden gredo dobički in dohodki v druge smeri, kamor si jih ne želi država. Odvajanje previsokih davkov v vojnih časih je nepopularno, ker mora zajeti tudi one, ki so prizadeti radi vojne bolj kot drugi. Če država v vojni terja že tolike žrtve od svojih državljanov, ne more terjati od njih še ogromno zmanjšanje konzuma. Kajti za vojenje vojne je potrebno tudi psihološko razpoloženje posameznikov, ki ga mora država ohraniti na primerni višini. Nikdo v demokratičnih državah ne vzame rad tega bremena nase in še celo v državah z avtoritativnim režimom vidimo, da se da to težko izvesti. Še najbolj se da to izvesti v državah, kjer je davčna morala z davčnim aparatom vedno na višini, kjer teh pogojev ni, je pa nabroj načinov in potov, da se izogne davkoplačevalec višji obremenitvi. Vidimo, da se da povišanje davkov izvesti predvsem pri trošarinah, da se tako zmanjša konzum predmetov, ki niso neobhodno potrebni in pa pri dohodnini v državah, ki jo poznajo. Dohodnina zajame največ donosov. Kjer pa dohodnine ni, bi jo bilo potrebno uvesti, kar zopet zadeva na velikanske težave. Ostane le še oddaja premoženja, katero tudi priporočajo finančni strokovnjaki. Toda upoštevati je treba dejstvo, da država rabi za vojno takoj denar, kar je pri oddaji premoženja težko izvedljivo, saj se da obdavčeno premoženje težko mobilizirati. Mobilizirati se da le oni del premoženja, ki obstoja iz blaga in denarja raznih oblik. Nemški strokovnjak dr. Jecht smatra, da bi se dala oddaja premoženja izvesti šele po končani vojni, da se država oprosti dela prevelike obremenitve z dolгови. Tako oddajo premoženja bi bilo vplačati z državnimi papirji. Splošno smatrajo, da je načinu financiranja z davki postavljena ozka meja radi posebnih razmer v vojnem času.

Tako nam preostaneta v celoti le še dva načina financiranja vojnih potreb. Prvi način vsebuje znižanje realnih mezd pri neizpremenjenih cenah, torej direktno zmanjšanje realnih donosov posameznikov. Ta način je psihološko popolnoma neizvedljiv, kajti delavstvo v nobeni vojujoči se državi ne bo vzelo tega bremena nase. Pa tudi država sama ne bo svoje namere: vzeti velik del donosov zase, pokazala v taki obliki, saj mora gledati, da vzdrži državljane pri dobri volji.

Zaradi tega vidimo, da gredo skoro vse države po drugi poti: večje zvišanje cen kot je zvišanje nominalnih mezd, torej zmanjšanje realne mezde, oz. donosov. Opažamo znatnejše zvišanje cen, kot pa rastejo donosi od dela in tega pri majhnem znižanju cen široke mase niti toliko ne opazijo oz. čutijo. Toda ta pot vsebuje eno nevarnost, o kateri pravi Keynes v svoji knjigi »A treatise on money« tole: »Razpoložljiva sredstva ne bi prišla takoj v dobro državi, ampak podjetnikom v obliki izjemnih dobičkov. Podjetniki bi na ta način postali zbiralno mesto za nastale dobičke. Država pa bi imela sedaj na razpolago dve poti, da jim ta sredstva odvzame: ali z davki ali s posojili. Keynes smatra, da je pametno pustiti dvig cen v razmerju z donosi in potem obdavčiti podjetnike do skrajne meje. Toda zopet moramo reči, da je to sredstvo mogoče priporočljivo za Anglijo, v nekaterih državah pa davčni sistem ne more zajeti dobičkov, ki tako gredo na pota, kamor si jih država ne želi oz. ne potrebuje v vojni deloma, ker ji gre zato, da jih porabi direktno za svoje potrebe, deloma pa, ker se boji socialnih reakcij, radi izrednih donosov, ki jih

imajo posamezniki in ki vzbujajo zavist pri drugih zaradi njihovih manjših donosov.

Toda drugi finančni strokovnjaki opozarjajo, da niti financiranje s posojili, niti večja obdavčitev, niti povečanje obtoka denarja v najširšem smislu besede, torej tudi bančnega denarja ne morejo dovesti do popolnega ravnotežja med državno in zasebno potrošnjo. Zaradi tega opozarjajo na novo pot (to so predvsem Nemci, ker so druga sredstva prilično že izčrpana), da se da doseči zmanjšanje konzuma zasebnikov, poleg z že opisanimi načini še z direktno omejitvijo konzuma civilnega prebivalstva, torej z racionalno razdelitvijo razpoložljivih dobrin (s kartami). Taka ureditev ima tudi svoje dobre strani v državah, ki so bile svoječasno tega vajene in kjer je državni aparat, kakor tudi morala posameznikov na višini.

Vse dosedaj navedeno so samo splošni načini financiranja vojnih potreb države. Državna politika se mora pač ravnati po posebnih razmerah v svojem gospodarstvu in se mora posluževati več načinov naenkrat, da doseže svoj zaželeni efekt: prenos kupne moči od posameznikov na državo. Lahko se posluži enega načina samo delno, da ga izpopolni po svojih potrebah z nekaterimi sestavnimi deli drugega načina. Pogoji pa je, da ima država absolutno ingerenco na vse gospodarstvo, da ga lahko dirigira po svoji volji v zaželeno smer. Zaradi tega se ne smemo čuditi, da tudi v državah, kjer je prej še kolikor toliko vladal gospodarski liberalizem, država vedno bolj posega v gospodarstvo. To se dogaja tudi v državah, ki doslej še niso bile direktno zelo prizadete v vojni. Kajti uvedba dirigiranega gospodarstva za državo ni važna le v vojnih časih, že pred vojno se je treba pripravljati na pametno financiranje vojnih potreb.

Nemški avtor dr. W. Tomberg navaja v reviji »Der deutsche Volkswirt« z dne 26. maja 1939, št. 34, tudi še japonski zgled. Japonska je namreč uvedla prisilne prispevke v nacionalni hranilni fond. Na ta način dobiva država prisilna vojna posojila, kar je važno v valutnopolitičnem pogleda radi tega, ker država pri prejemalcih mezd in plač zajame del kupne moči takoj ob nastanku. Psihološke velike prednosti tega sistema v primeri z davki so v tem, da se lahko da priložnost prejemalcem mezd in plač razpolagati z njih vlogami, če zato obstoja dokazana in izkazana potreba, o kateri pa seveda odloča država.

Zanimivo je, da predlaga nekaj sličnega tudi že omenjeni angleški narodni gospodar prof. John Maynard Keynes. Kakor posnemamo iz »Neue Zürcher Zeitung« z dne 28. novembra, je objavil Keynes v londonskemu »Timesu« predlog, ki naj omogoči financiranje vojne brez inflacijskih posledic. Keynes pravi, da je gotovo, da se bo moral konzum civilnega prebivalstva v vojni znatno omejiti, toda nominalni narodni dohodek bo znatno narastel, ker bo pritegnjeno v proizvodjalni proces veliko število novih ljudi, del delavstva bo delal v obratih, kjer bo boljše plačan in tudi povišanja mezd v splošnem bodo neizbežna. Računa, da bo na ta način prišlo v roke delavstva okoli 300 milijonov funtov šterlingov letno. Ta plačilna sredstva v rokah konzumentov bi pomenila znatno povečanje povpraševanja in konzuma. Toda, ker bo na razpolago za civilno prebivalstvo manj dobrin, se bodo cene izredno zvišale, kar bo imelo za posledico zopetno zviševanje mezd itd. Preveliko zvišanje cen bi bila najslabša pot za omejitve konzuma civilnega prebivalstva. Da se prepreči inflacioni-

stični dvig cen, bi bilo potrebno, da se preusmeri dodatni dohodek od mezd in plač v drugo smer ali pa naj se konvertira v obliki hranilnih kapitalov.

Možnosti obdavčitev so že zelo izčrpane, razen če se vpelje prometni davek, ki pa bi zahteval zelo drag aparat. Možnost bi bila še, če bi država nekatere predmete, ki niso neobhodno potrebni, izredno obdavčila in s tem zvišala cene. Toda iz psiholoških razlogov tudi ta pot ni pravilna, ker vzbuja socialno nezadovoljstvo. Tudi v vojni mora obstojati egoistično stremljenje, izboljšati si z višjim dohodkom višji standard, ker bo le na ta način dosegla proizvodnja zaželeno višino.

Končno pravi Keynes, da bi naj se delavstvu že za časa vojne knjižil večji del višjih dohodkov na poseben hranilni račun. Ta prispevek bi se delavstvu odtegnil že ob izplačilu plače oz. mezde in naložil v Poštno hranilnico na osebni račun dotičnega delavca. Delavec pa bi dobil nabrane zneske izplačane šele po vojni ali v obrokih ali pa skupno. Na ta način bi država prišla do velikih kapitalov, katere bi si izposodila pri Poštni hranilnici po nizki obrestni meri. Nizke mezde naj bi bile od te ureditve izvzete. Na ta način računa Keynes, da se bo nabralo vsako leto okoli 400 milijonov funtov šterlingov, kar bo važen prispevek k financiranju vojne (približno četrtnina vseh vojnih potreb). Ostale zneske pa bi država dobila z davki in posojili.

Iz vsega tega vidimo, da je vprašanje financiranja vojnih potreb zelo težavno in zahteva veliko gospodarske izobrazbe in poznavanja domačih razmer ter potreb. Zaradi tega tudi ne gre posnemati brez vsega tujih zgledov in je treba prevzeti le ono, kar v danih razmerah najbolje ustreza, je potrebno in koristno ter daje zagotovilo, da ne bo prišlo do pretresljajev v gospodarskem in socialnem življenju v razmeroma kratkem času ali pa tudi kasneje.

Oec.

NAŠE GOSPODARSTVO OB KONCU LETA 1939.

Kakor je bilo pričakovati, zavzema nova svetovna vojna vedno večji obseg. Začela se je z nemško-poljsko vojno, nakar je sledila angleško- in francosko-nemška vojna, sedaj pa je vstopila v krog vojujočih držav tudi Rusija z vojno proti Finski. Če še upoštevamo, da sta v vojnem stanju tudi Kitajska in Japonska še od preje, tedaj vidimo, da je nova svetovna vojna zajela že skoro dve tretjini sveta in da so prav za prav izvzete le še nekatere nevtralne države v Evropi in Aziji ter vse ameriške države. Izmed velesil edino nista še v vojni Italija in severnoameriške Zedinjene države.

To ima seveda velikanske posledice tudi v svetovnem gospodarstvu. Napori vojujočih držav se poznajo posebno na gospodarskem polju, ker se na vojnem polju operacije niso pričele v taki izmeri, da bi absorbirale za dalj časa vse razpoložljive sile. Gospodarskega značaja je tudi vojna na morju, ker ima namen zavojevati morje za Anglijo in Francijo in tako preprečiti Nemčiji vsak prekomorski uvoz in izvoz. Anglija in Francija razpolagata danes že s skoro vsemi evrovinskimi viri na svetu in tega se zavedajo tudi nevtralne države.

Toda kljub nezmanjšani proizvodnji in znatnim zalogam se pojavljajo v vseh državah težave z nabavo blaga. To je pripisovati v prvi vrsti dejstvu, da je na razpolago vedno manj ladijskega prostora, ker zahteva vojna na morju veliko žrtev. Velike količine robe leže potopljene na dnu morja, zato, da jih ne bi dobil v roke nasprotnik. Pota prevozov blaga so se zelo izpremenila in zopet je v številnih državah prišla do veljave železnica v primeri s prejšnjim znatnim vodnim prometom. Posebno velja to za Nemčijo in njene sosede. Tako n. pr. Švica nima več možnosti nabavljati si blaga v Belgiji in Holandiji ter ga po Renu dovažati

domov, srednjeevropske države ne morejo več svojih proizvodov izvažati čez Hamburg in Bremen in ne morejo tam nabavljati surovin kakor tudi ne v Holandiji. Vse to sili tudi nevtralne države, da si iščejo druga pota za dovoze važnih surovin in za izvoz svojih predmetov.

Tudi v naši državi se pozna preusmeritev. Vedno važnejša postaja pomorska pot. Hvala bogu, da imamo razmeroma dobro trgovsko ladjevje, ki je imelo na koncu lanskega leta skupno 442.719 bruto ton. Od tega pride v poštev za prekomorski promet 81 ladij s skupno tonažo 350.827 ton. Toda samo z našo tonažo ne bomo zmogli vsega prometa. Statistika za 1938 nam kaže, da je znašal skupni uvoz blaga po morju 6.263.283 met. stotov. Od tega so prevozile ladje pod našo zastavo 3.686.547 met. stotov, ladje pod tujo zastavo pa 2.576.736 met. stotov. V odstotkih izraženo so naše ladje prevozile skoro 59 %, tuje pa 41 %. Izvoz po morju je znašal 14.570.456 met. stotov, od tega so prevozile ladje pod našo zastavo 6.303.586 met. stotov, ladje pod tujo zastavo pa 8.266.870 met. stotov. Delež naših ladij pri prevozu naših izvoznih proizvodov je znašal samo 43,3 %, delež tujih ladij pa 56,7 %. Popolnoma bo med inozemskimi ladjami odpadla nemška zastava, ki je prevozila lani 1,24 % našega uvoza in 4,63 % našega izvoza. Nadalje bosta v manjši meri sodelovali angleška in francoska mornarica, ki se bosta morali posvetiti dovozu in izvozu v svoje države. Toda pričakovati je, da se bo delež Italije v našem pomorskem prometu zelo povečal, ker ima Italija veliko trgovsko mornarico (3,3 milij. bruto ton).

Posledice novega položaja na morju se poznajo tudi v našem pomorskem prometu. Edino še nekaj italijanskih ladij beleži statistika, dočim so ladje drugih držav v veliki meri izginile iz statistike. Naslednje številke kažejo razvoj prometa v naših pomorskih pristaniščih in lukah v zadnjih treh mesecih (v tisočih bruto ton):

	1938	1939
avgust.	2.219	2.146
september	1.991	1.231
oktober	1.576	1.087

Te številke kažejo, da se je že lani naš pomorski promet znatno zmanjšal. Res je v jesenskih in zimskih mesecih vedno manjši kot poleti, vendar je letošnji padeč septembra in oktobra znatnejši kot je bil lansko leto.

Težave v dovozu in izvozu so imele neugodne posledice za razvoj naše industrijske delavnosti, vendar imamo še mnogo zalog, ki omogočajo nadaljnje poslovanje naših industrij. Toda zaloge bodo pošle in potem imamo računati s še večjimi težkočami. Imele pa so prometne težave obenem z zvišanjem cen surovin in zaradi nezadostnega dodeljevanja deviz za posledico zvišanje cen številnih predmetov. Tako vidimo, da je indeks cen na debelo za uvozne predmete, kakor ga izdeluje Narodna banka, narasel že od avgusta na september od 77,1 na 81,6, oktobra je indeks nadalje narasel na 86,9, novembra pa celo na 91,3 (podlaga so cene v letu 1926. kot 100). Skupno se je od avgusta do novembra indeks cen uvoznih predmetov zvišal od 77,1 na 91,3 ali za 18,4 %, dočim je istočasno indeks cen izvoznih predmetov narasel samo od 73,3 na 84,7 ali za 15,55 %. Če primerjamo lanske in letošnje cene v novembru vidimo, da je indeks cen uvoznih predmetov narasel od 71,8 na 91,3 ali za 27,2 %, dočim je v istem razdobju narasel indeks cen izvoznih predmetov samo od 75,3 na 84,7, ali za 12,5 %. Ta dispariteta med skokom cen izvoznih in uvoznih predmetov je kaj značilna in nalaga našem deviznemu gospodarstvu nova bremena, ker gre med uvoznimi predmeti zlasti za surovine, katerih ne moremo pogrešati brez težke škode za naše gospodarstvo.

Vse to je imelo za posledico splošno zvišanje nivoja cen v naši državi. Indeks cen na debelo je narasel letos od avgusta do novembra od 76,8 na 86,8 ali za 13 %, približno enako so narasle tudi cene v razdobju enega leta, t. j. od novembra lani do novembra letos. Primerno dvigu cen na debelo so sledile tudi cene na drobno in s tem življenjski stroški. Od avgusta do novembra 1939 so narasle cene na drobno, kakor jih izračunava Narodna banka: v Skoplju za 16 %, v Beogradu za 12,4, v Sarajevu za 12, v Zagrebu za 11, v Ljubljani za 13,1 %.

Toda s tem še ni konec dviganja. Čeprav kažejo cene sedaj v decembru izvestno stalnost, iz česar bi bilo sklepati, da so se umirile, je pričakovati dviga cen zopet pri drugih predmetih. Kajti povišanje življenjskih stroškov je izzvalo delavska gibanja za zvišanje prejemkov. Ta gibanja imajo večji ali manjši uspeh, imela pa bodo za posledico tudi povišanje cen v marsikaterih panogah, ki so doslej delale s pretežno domačimi surovinami in z domačimi delovnimi močmi.

Številna podjetja namreč ne prenesejo nove obremenitve, saj so se nekatera nahajala ravno na robu rentabilnosti in more vsako povečanje produkcijskih stroškov na strani delavskih mezd dosedanje ravnotežje podreti, tako da bodo podjetja začela z zviševanjem cen svojih izdelkov. Tako bomo doživeli nov val povišanja cen, ki bo opravičen z zvišanjem delavskih mezd, čemur bodo sledile nove zahteve za povišanje mezd in nahajali se bomo v začaranem krogu, iz katerega ne bo mogoče lahko priti kljub uredbam in naporom.

Zaradi tega se že govori o nadaljnjem koraku, ki ga je predvidevala že uredba o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije, da bi se namreč cene v državi maksimirale. Na to misli tudi banovina Hrvatska, ki je dala popisati vse zaloge proizvodov v trgovini in industriji, dočim je za vso državo odrejen samo popis žita in moke pri trgovcih in mlinih, torej pri dveh faktorjih, ki imata vpliv na trg, izločeni pa so producenti. Kontrola cen se nam torej obeta, kar bo pa v naši državi zelo težko šlo, ker nimamo gospodarske policije, ki bi bila zato najbolj poklicana. Da se pa prepreči dviganje cen, bo treba misliti tudi na ureditev našega denarnega trga in plačilnega prometa, ker je poleg motenj na blagovni strani nastopilo tudi veliko povečanje obkoka denarja in tudi njegove hitrosti. To sta pa tudi dva faktorja, ki imata po modernih teorijah o denarju velik vpliv na nivo cen.

Vsekakor bo vojna drugih držav povzročila znatne motnje tudi v naši državi in v njenem gospodarstvu, ker smo pač ozko povezani s svetovnim gospodarstvom, zlasti pa z gospodarstvom naših sosedov. Zlasti pa bodo posledice sedanjega stanja občutne kaj kmalu tudi v državni finančni politiki. Doslej je naša država izredne potrebe, ki so ji nastale in ji vedno sproti nastajajo, financirala iz tekočih dohodkov in posojilnih operacij. Predvsem je izšla uredba o izdaji bonov narodne obrambe, povišana je bila najvišja meja, do katere lahko finančni minister izdaja blagajniške zapiske (od 2 na 3 milijarde dinarjev) in država je črpala znatne vsote iz eskontiranja posebnih zapiskov finančnega ministrstva pri Narodni banki. Pooblastilo v ta namen računa z vsoto 840 milij. din, kakor smo že poročali v prejšnji številki po najnovejšem izkazu Narodne banke z dne 15. decembra 1939 pa je bilo izkoriščenih že 815.900.000 din. Ker najbrže dosedANJI načini financiranja izrednih državnih potreb ne bodo zadostovali, je pričakovati, da bo država reformirala davčni sistem. Niso še znane podrobnosti, vendar je gotovo, da bo do tega v najkrajšem času prišlo. Tudi v drugih državah, ki so v podobnem ali celo boljšem položaju kot smo mi, je prišlo do višjih davčnih obremenitev, ker bi se drugače pokazale škodljive inflacijske posledice in bi to imelo tudi nedogledne socialne posledice.

Zaradi težav, ki so se pojavile v trgovinskem in plačilnem prometu z Romunijo (pogajanja dolgo časa niso mogla priti do zaključka, šele sedaj smo ukinili kliring z Romunijo in uvedli sistem plačila v svobodnih devizah), je morala država omejiti avtomobilski promet, da si ohrani obstoječe zaloge bencina za važnejše potrebe. Prva omejitev se je nanašala samo na prepoved vožnje od sobote popoldne do ponedeljka zjutraj, sedaj pa se ukinja tudi ves nočni promet in omejuje tam, kjer bi konkuriral državnim železnicam. Vendar pa to še ni stalna ureditev in pričakati bo treba nadaljnjega razvoja preskrbe s pogonskimi sredstvi. Žal smo pri tem izgubili mnogo časa, saj imamo tudi v naši državi na razpolago dovolj sredstev, ki bi lahko uspešno nadomestila dosedanja pogonska sredstva, katera moramo uvažati za devize.

Podobno bo treba misliti tudi na čim večjo preskrbo domače industrije z domačimi surovinami. Tako nam pravijo strokovnjaki, da je možno vreče iz jute zamenjati z vrečami iz domače konoplje ali celo iz žukovine, ki raste v kraških krajih. Nadalje nas opozarjajo na veliko možnost povečanja domače proizvodnje surovin kot so bombaž, volna in lan. Nujno potrebna nam je ustanovitev tovarne za umetno svilo, za kar so dani vsi pogoji. To bi vse skupaj pomenilo veliko razbremenitev naše devizne bilance v teh časih, ko moramo to devizno bilanco alimentirati samo z dotokom deviz našega izvoza.

Denarni in kapitalni trg.

Na našem kapitalnem trgu so tečaji državnih papirjev po septembrskem padcu krepko narasli. V prvi polovici decembra so nekoliko padli radi vesti o bližnji konverziji na nižjo obrestno mero. V tem času pa so se začeli dvigati tečaji delnic, med katerimi so najbolj narasle delnice Narodne banke in Trboveljske premogokopne družbe. Vendar pa tudi ta padec ni bil dolgotrajen, ker je že

pred kratkim zopet nastopil preokret in so tečaji državnih papirjev zopet narasli. Upanje je, da bo ta dvig tečajev trajal še dalje.

Položaj v denarnih zavodih je neizpremenjen. Vloge sicer ne dotekajo v znatni meri, toda tudi dvigi oz. odpovedi so majhni, kakor je to ugotovila tudi Narodna banka na seji svojega upravnega odbora na koncu novembra letos. Normalizacija poslovanja je v polnem teku in misliti bo treba na omiljenje dose-
danjih predpisov.

Naš najvažnejši denarni zavod, emisijska Narodna banka, izkazuje v dobi od zadnjega našega poročila naslednje važnejše izpremembe, kakor so razvidne iz navedenih števil (vse v milijonih dinarjev):

	devize iz- ven podlage	kovan denar	posojila	vrednostni papirji	posebni pred- ujmi državi
31. avgusta	508'6	296'29	2.132'0	263'9	—
30. septembra	518'8	295'9	2.493'9	355'16	170'0
31. oktobra	616'0	361'25	2.572'5	403'96	605'5
30. novembra	588'94	349'04	2.559'9	403'55	797'95
15. decembra	724'1	313'2	2.291'8	403'5	815'9

Naš devizni zaklad je zadnje čase zadovoljivo narasel. Količine kovanega denarja v blagajnah Narodne banke se gibljejo v razmeroma stalnih množinah. Posojila so naraščala še do konca novembra vključno z nekajkratnim zmanjšanjem, znatno so se zmanjšala šele v prvem tednu decembra. Zaloga vrednostnih papirjev je ostala v glavnem neizpremenjena. Omenili pa smo že dvig eskontiranih vsot po posebnih blagajniških zapiskih.

Tudi naš zlati zaklad postopno narašča. Njegova stvarna vrednost je znašala 3.181'0 milij. din, kar pomeni za okoli 1.200 milij. din več kot je izkazana vrednost, če se vzame stabilizacijski tečaj dinarja iz leta 1931.

Gibanje pasivnih postavk nam kažejo naslednje številke (v milijonih din):

	bankovci v obtoku	državne terjatve	žiro- računi	razni računi	obveznosti z rokom
31. avgusta	7.986'25	20'1	605'15	724'5	30'0
30. septembra	9.108'0	43'7	879'54	171'44	440'3
31. oktobra	9.244'34	29'3	984'97	531'4	265'0
30. novembra	9.163'24	109'6	1.056'66	763'64	210'0
15. decembra	9.290'76	28'55	1.040'97	718'2	100'0

Bolj kot aktivne postavke kažejo izboljšanje na denarnem in kapitalnem trgu te številke. Predvsem vidimo, da so naložbe na žirovni računih znatno narasle in zopet presegajo 1 milijardo dinarjev. Tudi so se zmanjšale obveznosti Narodne banke z rokom. Obtok bankovcev pa je še vedno znaten radi velikih posojilnih potreb tako zasebnega gospodarstva kakor tudi države. Že skoraj 3 mesece se giblje na višini nad 9 milijard dinarjev. Povišanje obtoka bankovcev je pojav, ki ga opažamo tudi v vseh drugih državah, bodisi vojujočih, bodisi nevtralnih. Tezaviranje ima za posledico znatno višji obtok bankovcev vseh povsod. Za okrnitev tezavriranja pa je potrebno tudi vzpostaviti zunanjepolitično stabilnost, kar pa je izven območja naših državnih, ki se trudijo na vse načine, da ohranijo naši državi tako potrebni mir in možnost za nadaljnji gospodarski in socialni napredek.

Med državnimi denarnimi zavodi ne objavlja več svojih izkazov Poštna hranilnica, dočim je iz izkazov Državne hipotekarne banke razvidno, da so po velikem padcu v septembru meseca oktobra in novembra vloge zopet narasle, kar velja tudi za vse ostale denarne zavode. Poštna hranilnica se poleg tega nahaja tudi v štadiju reorganizacije, saj ima novega glavnega ravnatelja Hrvata dr. Miljenka Markovića.

Po podatkih Narodne banke so se gibale vloge v naših denarnih zavodih takole (v milij. din):

	1 okt. 1938	1. sept. 1939	1. okt. 1939
državni denarni zavodi	2.461	2.723	2.497
samoupravne hranilnice	2.170	2.503	2.337
zasebni denarni zavodi	6.069	5.951	5.629
skupno:	10.700	11.177	10.463

V naslednjih mesecih so vloge le malo padle.

O zaposlenosti našega delavstva so nam na razpolago naslednji podatki Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani in Osrednjega urada v Zagrebu:

	Okrožni urad		Osrednji urad	
	1938	1939	1938	1939
julij	103.904	106.452	749.202	746.852
avgust	104.416	108.401	756.973	767.871
september	103.972	101.687	754.773	731.479
oktober	101.687	98.857	738.449	

Tako september kot oktober izkazujeta znaten padec števila zaposlenega delavstva v Sloveniji. Deloma je bil ta padec sezonskega značaja, deloma pa je nastopil radi izrednih razmer mesece septembra. Vsekakor pa kažejo te številke, da se je konjunktura zaposlenosti našega gospodarstva v zadnjih mesecih znatno poslabšala. Od avgusta na oktober je število zaposlenega delavstva padlo v Sloveniji za 6.714, v vsej državi za 32.392, oziroma v Sloveniji za 6,2%, v vsej državi za 4,7%. V primeri z lanskim septembrom se je število zaposlenega delavstva v Sloveniji zmanjšalo za 2,4%, v vsej državi za skoro 3%. Povprečna zavarovana mezda še narašča.

Kakor v drugih državah tako je tudi naša zunanja trgovina po velikem padcu v septembru naslednjega meseca, t. j. oktobra pokazala zopet povečanje obsega. To nam dokazujejo naslednje številke o vrednosti našega uvoza in izvoza (v milijonih din):

	Uvoz		Izvoz	
	1938	1939	1938	1939
september	368'64	253'25	397'05	240'5
avgust	407'1	415'94	461'85	594'1
oktober	374'4	357'1	463'9	512'04

Zmanjšanje izvoza se pozna pri rudah in kovinah, ki postajajo za nas vedno bolj dragocene, dočim smo povečali izvoz živil, lesa in živine. Pri uvozu je opaziti obično zmanjšanje dovozov surovin za našo tekstilno industrijo.

Naša trgovinska bilanca je bila meseca avgusta pasivna za 178'74 milijonov, nadalje tudi še meseca septembra za 12'7 milijonov din. Meseca oktobra pa se je pokazala aktivnost v znesku 154'9 milij. din.

Ljubljana, 16. decembra 1939.

D. P.

SVETOVNI BLAGOVNI TRGI

Po padajočem razvoju cen v prejšnjem mesecu so si le-te v zadnjih tednih večinoma opomogle. Čeprav so zaloge surovin v prekomorskih deželah precej obsežne in pri nekaterih predmetih — surova volna, cin — še rastejo, je vendar industrijsko povpraševanje v premoči; to velja zlasti za nafto, baker, cin in kavčuk. Tudi po tekstilnih snoveh je bilo povpraševanje živahnejše kot prej. V zvezi z oboroževanjem so povpraševali zlasti po jugoslovanski in italijanski konoplji, po belgijskem lanu, indijski džuti itd. Cene so poskočile do 33%, kot na primer pri surovi džuti. K dvigu cen je pripomogla seveda tudi visoka napekost v Evropi. Ker Evropa v Ameriki mnogo kupuje, stoji ameriška gospodarska konjunktura stalno v znamenju visoke zaposlenosti v večini gospodarskih panog. Ker se je pa produkcija hitreje množila kot domača poraba, bi znalo priti v U. S. A. do gospodarskega nazadovanja, razen če bi zapadni velesili svoje nakupe pomnožili ali jih vsaj izvajali v sedanjem obsegu.

Relativni mir, ki je vladal na žitnih trgih, je bil v prvi vrsti posledica transportnih težkoč. O večjih težavah glede prodaje letošnjega pšeničnega pridelka poročajo iz Avstralije; zlasti si še niso na jasnem,

kakšne količine namerava kupiti Anglija in kakšne cene bo pripravljena plačevati. Deloma že mislijo na to, da bi v bodočem letu pšenični kulturni areal omejili. — Prenehanje v uničevanju kave v Braziliji utegne pomeniti za Brazilijo resen problem glede prodaje. Ni razvidno, kako naj se dobi nadomestilo za premajhno nakupno moč evropskih konsumnih dežel. Tudi iz Srednje Amerike se poroča o slabšem razpoloženju. — Mednarodni sladkorni dogovor formalno sicer ni bil odpovedan, a praktično se po sladkornokvotni zakonodaji skoraj nihče ne ravna; to velja zlasti za prekomorske sladkorne trge. V Evropi primanjkuje sladkorja zlasti v Angliji in Holandiji. — Nakup zapadnoafriškega kakava pridelka od strani angleške vlade je pogнал ceno kakaa precej navzgor; Anglija je na svoj račun nakupila ca. 350.000 ton, pa jih doma ne more konsumirati niti 30 odstotkov. Tvorba cen bo še nadalje odvisna od obsega brazilskega in srednjeameriškega eksporta. — Zvišanje kavčukove kvote na 80 odstotkov za prvo četrtletje 1940 ne služi toliko prilagoditvi produkcije na konsum, temveč gre v prvi vrsti za tem, da se obstoječe količine dovedejo do konsumentov in da se naberejo one množine kavčuka, ki so potrebne za izvršbo ameriško-angleškega dogovora glede zamenjave bombaža s kavčukom. V Londonu so se notacije kvačuka nadalje podražile. Ameriške porabne številke surovega kavčuka so s ca. 56.000 tonami dosegle pravkar novo višinsko točko.

V Liverpoolu so cene bombaža v zadnjem času znatno bolj narasle kot na ameriških trgih. Ne samo v Ameriki, temveč tudi na izven-ameriških bombaževih trgih se pojavljajo skrbi glede finančnih in transportnih težkoč, povzročenih po vojni. — Skokovito naraščanje cen džute je posledica obsežnih angleških in indijskih nakupov, pri čemer je tudi špekulacija zelo živahna. Seveda bodo visoke cene bodoči prodaji močno škodovali; to se je opazalo že doslej. — Trajno oboroževalno povpraševanje je povzročilo tudi na lanenih trgih naraščanje cen; povpraševanje je še kar naprej veliko.

Cene bakra vztrajajo na doseženi višini. Produkcija bakra v U. S. A. se je od izbruha vojne dalje znatno povečala; ker se vsa produkcija ne more takoj prodati, so morali del bakra vskladiti. — Kvota čina so za prvo četrtletje 1940 še enkrat dvignili, in sicer od 100 na 120%, kar je gospodarske kroge zelo osupnilo.

Podamo običajni seznam:

Blago	Borza	Začetek nov.	Sreda dec.
Pšenica	Chicago	85'25	92'75
Rž	Chicago	55'50	62'—
Kava	New York	4'25	4'30
Sladkor	New York	1'50	1'53
Maslo	Chicago	7'15	6'85
Bombaž	New York	9'—	10'30
Surova svila	New York	3'52	3'60
Lan	Leningrad	50'—	50'—
Baker	New York	12'50	12'50
Cin	New York	52'75	51'25
Svinec	New York	5'50	5'50
Cink	New York	6'50	6'—
Srebro	London	23'—	23'44
Kavčuk	London	11'—	11'75

Žir.

SVETOVNO GOSPODARSTVO 1938/39

Na občnem zboru Banke za mednarodno izplačilno izmenjavo v Baselu so bili navzoči zastopniki 22 novčnih bank in bančnih skupin. Čisti dobiček banke je bil izkazan z 8,584.000 zlatimi švicarskimi franki, dividenda na vplačano glavnico v znesku 125 milijonov frankov je bila zopet šestodstotna.

*

Poslovno poročilo opozarja na nemirne čase, ki jih je preživelo svetovno gospodarstvo v preteklem letu 1938. V prvih mesecih leta 1938. so se javile po vsem svetu posledice nenadnega padca ameriške konjunktуре, zlasti v zunanji trgovini. Ta padec je tembolj učinkoval, ker se je pojavil v času, ko je obstojalo v Zedinjenih državah močno upanje na trajno blagostanje. Splošna oslabitev surovinskih cen, ki je bila posledica zmanjšane ameriškega povpraševanja, in pa navzdol kažeča smer mnogih drugih proizvodov sta rodili potrebo po varčevanju in drugih prilagoditvah, kar je pri prizadetih vobče povzročilo odpor. V deželah šterlingovega bloka, ki so doživljale od jeseni 1932 dalje skoraj neprekinjen dvig, so bile razmere godne za padanje konjunktуре v notranjosti.

Ta položaj je bil še otežkočen po izrednih političnih dogodkih, ki so prizadevali gospodarstvu hude udarce in ki so dovedli do takšnega oboroževanja in vojaškega pripravljanja, kakršno ni bilo znano v mirovnih časih še nikdar prej. K najbolj vidnim učinkom politične negotovosti prištevajo pritisk na angleški funt, in to zaradi velikanskega gibanja zlata, ki je v zvezi z drugimi vplivi pomnožilo ameriške zlate zaloge v petih mesecih avgust—december 1938 za 1500 milijonov dolarjev. Še bolj škodljive so bile utesnitve, ki jih je utrpelo gospodarsko življenje, ker je veselje do podjetnosti ohromelo in je bila volja do novega naložbenega gibanja oslabiljena. Državna naročila za oboroževalne in druge namene, ki naj bi izpolnila nastale vrzeli, so imela sicer pri trenutnem vzdržanju zaposlenosti uspeh, so pa samaposebi odvrnila produkcijske sile proč od udejstvovanja v rednem gospodarskem življenju in so zlasti pripomogla k temu, da se je poslabšalo izvozno delovanje najbolj prizadetih držav.

Pod pritiskom skoraj neprestane politične napetosti, ki je povzročila občo negotovost glede kupčijskih izgledov, dalje stalen beg glavnice iz Evrope in rastoče oborožitvene izdatke v vseh deželah, pa svetovni gospodarski položaj vendarle ne kaže one brezupne slike, ki bi jo mogli splošno pričakovati. Manjka mu pa seveda stalnosti in nikjer ne vzbuja zaupanja v moč ugodnejših vplivov, ki se povsod javljajo. Stanje svetla ni zdravo, je mrzlično; in v kolikor se kaže okrepitev, je vse prej kot stalna, ker se na eni strani opira na uporabo draži in je na drugi strani prekinjena po hudem razburjenju.

*

Poročilo pravi nadalje, da so se mogle za leto 1938. ugotoviti v svetovnem gospodarstvu vendarle tudi ugodne razvojne tendence, med katerimi omenja hitri konjunktorni razmah v Zedinjenih državah, gospodarsko zboljšanje v Kanadi in Belgiji in v prvi vrsti

finančno in gospodarsko obnovo v Franciji. V raznih narodnih gospodarstvih v drugi polovici 1938 nastopivše izboljšanje je prišlo do izraza tudi v svetovni trgovini. Dočim je skrčenje trgovine v prvem banskem četrletju šlo odločno preko običajnega zimskega padca in se je v pomladi dosežena globinska točka držala skoz vse poletje, je bil razmah v pozni jeseni zelo znaten. V zadnjem četrletju 1938 je bila svetovna trgovina po količini komaj šest odstotkov pod isto dobo leta 1937., v kateri je bilo za to četrletje po osemletnem odmoru zopet doseženo stanje iz leta 1929. Da moremo pomen te okrepitve dobro razumeti, se moramo spomniti, da je bila svetovna trgovina leta 1929. po količini višja kot kdaj prej v trgovski zgodovini in da je dosegla obseg, ki je bil za 30 odstotkov večji kot oni iz zadnjega predvojnega leta 1913. Kljub obćemu nazadovanju v vsem letu 1938. je sedaj mednarodni blagovni promet, čeprav ne dosega rekordnih višin, vendar še vedno za 15 odstotkov večji kot v kateremkoli letu pred svetovno vojno.

*

Kar se tiče konjunkturne politike v raznih državah, se na podlagi skušenj zadnjih let ugotavlja, da so se ponesrečili vsi poskusi razen onih, ki so skušali doseči dvig produkcije bodisi z neposrednim državnim vodstvom vsega gospodarskega življenja ali pa z ustvaritvijo najvažnejšega, za večje zasebno investicijsko delovanje potrebnega predpogoja, da se doseže pravo razmerje med nabavnimi in prodajnimi cenami. Niti cenen denar niti razširjenje kupne moči potom zvišanja mezd itd. ni dovedlo do trajnega gospodarskega poživljenja, dokler je bila vpostavitve resničnega ravnovesja v sestavu nabavnih in prodajnih cen ovirana po notranjih ali zunanjih vzrokih. Nobena vrednotna politika ne more sama popraviti napak, ki izvirajo iz nepravega razmerja v štrukturi cen in mezd dotične dežele.

Kljub poudarjanju vpliva, ki ga je imel ceneni denar pri obvladanju nazadovanja v letih 1930. do 1933., se zagovarja večja prožnost oficialne obrestne mere pri centralnih bankah. Obrestna vprašanja so trenutno v tesni zvezi s položajem državnih financ, ker prekaša skupna svota vseh državnogospodarskih deficitov svetá danes mesečno znesek ene milijarde dolarjev. Vsa gospodarskopračunska razmotrivanja so pa danes podrejenega pomena v primeri z glavno zahtevo po ohranitvi gospodarskega ravnovesja, da se prepreči padanje v obrti, industriji in trgovini. Nekoliko višji stroški visečih dolgov so malenkostni v primeri s stroški in zgubami, ki nastanejo iz resnega gospodarskega padca, kakršen je nastal na primer v Zedinjenih državah, kjer je industrijska produkcija od septembra 1937 do maja 1938 padla za celo tretjino.

Na polju mednarodnega financiranja je normalno kreditno delovanje v veliki meri ovirano po raznovrstnih omejitvah; a v številnih deželah so že posegli po ukrepih za pospeševanje zunanje trgovine. In Banka za mednarodno izplačilno izmenjavo je tudi sama pomagala, da se ustvarijo trgovine in industrije. Čeprav obstoja njeno dnevno delo v dobi hude mednarodne napetosti v prvi vrsti v nakupu in prodaji deviz in zlata Centralnim bankam, mora biti njeno stremljenje neprestano usmerjeno za tem, da po možnosti pospešuje redni denarni kreditni in blagovni promet med narodi.

MEDNARODNI BORZNI INDEKS

Delniški trgi večine večjih borz so kazali v začetku decembra trdnejšo tendenco. V New Yorku se je po začetni neenakomerni tendenci uveljavila pravečata majhna hausse. Tudi londonska borza se je okrepila in Pariz je izkazal ponovno zvišanje tečajev. Tudi Berlin se je po začetnem kolebanju nekoliko okrepil. Osnovna tendenca v Milanu je bila vseskozi prijazna, posebno še, če jo primerjamo z ono prejšnjih mesecev. V Amsterdamu so se v zadnjem času tečaji zboljšali, kar se v našem seznamu, primerjanem s septembrom, seveda ne pozna; takrat so bili tečaji boljši. Stockholm se iz mrtvila kar ne more izviti in je bil v sredi decembra tudi napram začetku decembra slabši, ne samo napram septembru. Podamo seznam, pri čemer je indeks za konec leta 1927 enak 100.

Borza	Začetek sept. 1939	Prva polovica dec. 1939
Berlin	47'9	49'5
London	57'2	59'3
Pariz	48'4	58'2
Bruselj	29'8	23'8
Amsterdam	45'0	39'3
Zürich	50'4	49'5
Milan	140'4	179'0
Stockholm	23'7	21'0
New York	75'4	81'5
Povprečno	57'6	62'3

Skupni indeks se je torej v navedenem razdobju znatno okrepil.

Gospodarska književnost

Statistički godišnjak 1938/39, ki ga je izdala naša Splošna državna statistika oktobra meseca, je zanimiva in obsežna knjiga preko 500 strani. Posebno zanimiv je III. del — Gospodarstvo, ki obsega 189 strani, torej več kot dobro tretjino knjige. Obširne in izpopolnjene ter povsem nove tabele so vrednost in zanimivost tega statističnega letopisa povečale. Trgovinska statistika obsega: zunanjo trgovino, notranjo trgovino, kreditne ustanove, borze, cene in stečaje. Tabele o izvozu in uvozu so popolnoma preurejene in znatno razširjene, ker so glavni trgovinski predmeti razdeljeni po državah. Naši statistični letopisi se prav hvalevredno izpopolnjujejo od leta do leta, ker jim posveča naš rojak, načelnik Splošne državne statistike dr. Rudolf Andrejka vso svojo skrb in pozornost. Njegov trud ni bil zaman, letopis je bil vesplošno sprejet s pohvalo.

Gospodarska struktura Slovenije — v luči poklicne statistike in delavskega zavarovanja, Ljubljana 1939. Izdal Geografski inštitut na univerzi kralja Aleksandra v Ljubljani, izdal Socialno-ekonomski inštitut v Ljubljani, zbirka študij št. 5. Uvodne pripombe je napisal univ. prof. A. Melik, tekst pa Svetozar

Hešič. Vsebina je naslednja: I. Delež kmetijskega prebivalstva. II. Delež industrijsko-obrtnega prebivalstva. 1. Brez rudarstva. 2. Industrija v luči delavskega zavarovanja. 3. Delež prebivalstva, ki živi od žagarstva in lesne industrije. 4. Razporeditev prebivalstva, ki živi od kovinske obrti in industrije. 5. Razporeditev prebivalstva, ki živi od tekstilne industrije. 6. Razporeditev rudarskega prebivalstva. III. Razporeditev prebivalstva, ki živi od prometa. Zaključek. Na koncu je 16 kart, ki nazorno pojasnjujejo vsebino. — Tudi ta knjiga je zopet nov dokaz, da naš Socialno-ekonomski inštitut tiho in vztrajno stopa po poti, ki si jo je začrtal in vrši svoje prepotrebno in koristno delo, dasiravno je bržčas marsikdaj v naših skromnih in ozkih razmerah težavno in naporno. Cena knjige je 20 din in se naroča pri Socialno-ekonomskem inštitutu v Ljubljani, Čopova 3, prtlj. levo.

Oris zadružništva. Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani je izdala III. popolnjeno izdajo te knjižice, ki jo je sestavil njen ravnatelj Fran Trček. Pred tremi leti je izšla prva izdaja in je bila knjižica prva te vrste, nekaj zadružni abecednik. Prva in druga naklada sta pošle

ter ni kazalo knjižice kar ponatisniti, ker je medtem izšel novi združni zakon. Zato je avtor sestavil tretjo izdajo na novo in se razlikuje od prvih dveh v tem, da so poglavja o zgodovini, ideologiji, ustroju in delovanju zadrug nekoliko »vpeljana« in popolnena, poglavje o združnem pravu pa je novo,

ker vsebuje predpise novega zakona o gospodarskih zadrukah. Knjižica je tudi obsežnejša, kot prejšnji, in velja pri založnici 10 din, po pošti in v knjigarnah pa 12 din. Cena je izredno nizka, tako, da si jo more nabaviti vsakdo, ki se želi seznaniti z namenom in ustrojem gospodarskih zadrug.

XXIX. REDNI OBČNI ZBOR TRGOVSKEGA DRUŠTVA »MERKUR« ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI

(Nadaljevanje in konec)

Društveni tajnik Anton Agnola je podal sledeče poročilo:

»Ved raznih zaprek nas je naš letošnji občni zbor pomaknil v jesensko dobo. S pogledom na bogate sadove zemlje in narave nas je nehote navdajala prijetna zavest, da delo in skrb kmetovalca ni bila brez uspeha in da se po težkih gospodarskih preizkušnjah, ki so nas spremljale v tem razdobju, zopet bližamo blagostanju, mirnemu in smotnemu delu. Toda časi so se čez noč zasukali, v daljavi je zaigrala bojna igra svojo pesem in razdejala načrte in tvorbenne sile v vseh panogah življenja. Pred temi viharinimi dnevi smo mnogo čitali o dobri volji in sporazumih, vendar vsa ta prorokovanja so ostala za zapahi človeških src. Modro krmarjenje naših državnih poglavarjev nas je pridržalo še pri domačih ognjiščih, ali s težkim srcem sledimo dogodkom, ko vidimo, da se zopet uničujejo dobrine, ki tvorijo sestavne dele svetovne povezanosti v treznem in razumnem ekonomskem življenju. V našem udejstvovanju nismo poklicani, da rešujemo tako obširne dogodke, vendar nekaj je, kar nas v časih težke preizkušnje navdaja, to je zavest tesne povezanosti v našem delu. Če smo še tako majhni po številu, vendar imamo prijetno zadovoljstvo, da gre naše delovanje v prid dobri in plemeniti stvari in da gremo za cilji, ki so vzklili iz src naših prvih graditeljev v gospodarskih vrstah, z namenom, da lepšajo in uglašajo pot bodoči generaciji. Dobra volja in trdno zaupanje v uspeh je ona krvna nit v našem društvenem življenju, ki nas v našem delu veže iz leta v leto, vse preko trdot in nevsčenosti današnjih časov. Kakor gre vsako leto ob tem času moj poziv na vas, da ostanemo zvesti našemu nesebičnemu delu, tako danes to tem krepkeje poudarjam, ko čas terja od nas velikih preizkušenj.

Predno preidem k podrobnemu poročilu, moram z boleščjo ugotoviti, da je bela žena tudi v tem poslovnem letu neizprosno posegla v naše vrste in nam ugrabila več plemenitih in zaslužnih mož, ki so v našem gospodarskem življenju prištevali k markantnim osebnostim in so bili zvesti in zaslužni člani našega društva. Od zadnjega občnega zbora so preminuli: 30. VII. g. Predovič Ilija, trgovec v Ljubljani. 28. X. 1938 g. Dolničar Franc, prokurist firme I. Blasnika nasl. v Ljubljani (naš dolgoletni odbornik). 5. I. 1939. g. Verlič Josip, trgovec v Ljubljani. 6. III. 1939 g. Verbič Franc, zastopnik firme I. C. Mayer v Ljubljani. 23. V. g. Debevec Ljudmila, knjigovodkinja firme Ivan Jelačin v Ljubljani. 17. VII. 1939 g. Soss Karel, trgovec v Ljubljani. 9. VIII. g. Jenko Peter, prokurist firme Schneider & Verovšek v Ljubljani. 16. IX. 1939 g. Planinšek Karol, trgovec v Ljubljani. Pokojnikovim preostalim smo izrazili naše sožalje, blagopokojnikom pa ohranjamo trajen in časten spomin in jim kličemo »Slava jim«.

Sedaj mi dovolite, da vas malo podrobneje seznanim z našim društvenim delovanjem.

Razmere, v katerih se odraža današnje življenje nam vedno bolj točno rišejo naš delokrog, tako da lahko imenujemo posamezne smerne, ki se v našem poslovanju razvrščajo sledeče: posredovalnica za delo, socialna pomoč, poučni tečajji in publikacije.

Posredovalnica ima že svojo tradicionalno vrednost vse izza časa prvih društvenih početkov, pa se vodi še danes v manjšem obsegu naprej, kajti razmere glede načina posredovanja so se zelo izpremenile in na eni strani je oblast sama prevzela funkcijo posredovanja, na drugi strani pa v veliki meri posreduje preko

oglasov tudi dnevno časopisje. Posredovalnica zbira ponudbe in vprašanja po delovni moči ter beležimo tu primerne uspehe. Posredovalnica je imela od zadnjega občnega zbora 110 poslovnih števil, razposlalo se je 238 obvestil za prosta mesta, prostih mest je bilo prijavljeno 60.

K smernicam, ki spremljajo naše društveno gibanje že od vsega početka spada delovanje na socialnem polju. Če tedaj, ko so se ustvarjali temelji našega društva, ni bilo ravno take potrebe po socialni pomoči, je vendar čuteče človeško srce imelo že tedaj skrb za one, ki jim je ta ali ona prilika odvzela možnost do zaslužka. Kakšne socialne težnje pa so privedli časi gospodarskih in mednarodnih preoblikovanj, pa sami dobro vemo in tedaj smo čutili pravo potrebo, da lajšamo, čeprav v skromni obliki gorje vsem onim, ki so se zatekli k nam in nam tolačili svoje nevšečnosti in težnje. »Podporni sklad« nam je omogočil, da smo z malimi enkratnimi ali zaporednimi darili priskočili na pomoč res potrebnim in na ta način lajšali gorje in težave onih, ki so se oglasili pri nas. V ta fond se stekajo vsa darila in prispevki, ki nam jih naklonijo oblasti, ustanove in vsi oni naši prijatelji, ki vedo ceniti naš visok in dober namen. Ta fond sprejema naklonila vseh onih naših dobrotnikov, kateri slavijo to ali ono priliko v svojem poslovnem ali privatnem življenju in s tem dokažejo svoje polno razumevanje za naše lepo socialno delo. Posebna zasluga za ta fond gre našemu predsedniku gospodu dr. Franu Windischerju, ki z zavidljivo vneto najde v vseh krogih novih virov, tako da iz tega fonda lahko vedno razpolagamo. Naj gre za to požrtvovalno delo naša polna zahvala njemu in pa vsem onim plemenitim darovalcem in našim prijateljem, ki so nam na tako lep način tolačili svojo naklonjenost in razumevanje, pa jih naprošamo, da nam isto ohranijo še v bodoče.

Sledeč našim nadaljnjim prizadevanjem in oprti na uspehe, ki smo jih lahko zabeležili v prejšnjem letu, smo tudi letos priredili vrsto poučnih tečajev. Ti tečaji so namenjeni onim, ki jim je do tega, da se v svojem prostem času uče trgovskih ved, posebno pa tujih jezikov, da se na ta način bolj usposobijo v nadaljnjem poklicnem življenju. Poučni tečaji so pričeli 10. oktobra p. l. in so trajali do konca aprila t. l. Priredili smo tečaj za stenografijo, ki je bil popolnoma brezplačen, potem jezikovne tečaje za nemščino in laščino. Jeziki se poučujejo v nižjem in višjem tečaju, tako za začetnike in one, ki imajo že malo podlage. Udeležencev smo zabeležili okrog 200, kar nam je bilo v popoln dokaz, da je med mlajšim trgovskim naraščanjem dovolj dobre volje do dela in resnosti. Ustrezajoč sedanjim gmočnim težnjam, smo priredili nekatere tečaje brezplačno, da s tem omogočimo posest čim večjemu številu interesentov. Čeprav prirejanje teh tečajev zahteva od društvene blagajne precejšen izdatek, se kljub temu tega nismo strašili, ker nas pri tem navdaja prijetna zavest, da smo poklicani za to in da tako započeto delo nadaljujemo še naprej do polnega uspeha.

Elito med gospodarskimi publikacijami predstavlja naš »Trgovski Tovariš«, ki izhaja sicer v skromni obliki, vendar prinaša vsebinsko vzorno zbrano snov izpod peresa naših znanih strokovnjakov in kulturnih delavcev. Ta publikacija veže v tesen krog vse članstvo iz središča in okolice in prinaša v kratkih člankih in razpravah najaktualnejše probleme iz strokovnega področja. Izdaja dosega naklado 1.000 izvodov, revija je brezplačna za člane. Uredništvo leži v krepki roki našega spoštovanega tovariša gospoda Josipa J. Kavčiča, ki zasluži tudi s tega mesta vso pohvalo in vse priznanje za svoje težavno in res vzorno delo.

Nadaljnja naša publikacija je »Trgovski koledar«. Mala priročna knjižica, s skrbno zbrano vsebino iz vseh za poslovne kroge važnih področij, zasluži vso pozornost v poslovnih krogih, ker je velike praktične koristi. Naklada doseže 2.000 komadov in po maleknotni odškodnini sodeč, bi morala ta knjižica na vsako poslovno mizo. Tu doživimo marsikdaj razočaranje, ker se koledarček ne sprejme, ali sprejme in ne dobimo plačila za izvod. Zato bodite vsi naprošeni, ko vam k novemu letu zopet postrežemo s tako koristno knjižico, da je ne zavračate, ker s tem ni prizadeta samo finančna stran društva, nego tudi ni upoštevano naše prizadevanje, ki gre za lepo in dobro stvar. Nadvse spreten in zavidljivo marljiv je urednik te publikacije, naš dober prijatelj in tovariš gospod Franc Zelenik, ki s svojim bogatim znanjem in spretno uredniško roko priredi ta koledarček tako, da smo mu dolžni vsega priznanja in zahvale.

Imamo tudi svojo knjižnico, ki obsega lepo število zvezkov, večinoma poučnih in strokovnih spisov in je članom vedno na razpolago.

Kakor v prejšnjih letih, tako smo tudi v letošnjem poslovnem letu mesto naše tradicionalne prireditve »Trgovski ples« pokrenili nabiralno akcijo v pod-

krepitev našega podpornega fonda in da lažje obvladamo stroške učnih tečajev in izdajo »Trgovskega Tovariša«. To akcijo smo izvršili deloma s primernimi dopisi, naslovljenimi na naše širše poslovne prijatelje, a vrhu tega sta nam z znano vnamo in požrtvovalnostjo priskočili na pomoč naši odbornici gospe Jelka dr. Bretlova in Ivanka Leskovic ter sta z osebnim sodelovanjem mnogo pripomogli do zadovoljivega uspeha. Ti prispevki tvorijo našo zakladnico, ki jo moramo tako pogosto prazniti, pa naprošamo zato naše spoštovane prijatelje, da nam ostanejo še nadalje naklonjeni dobrotniki in naj nas ne odvrnejo, kadar zopet potrkamo na vrata. Prepričani ste lahko vsi, da se vsak dinar porabi po dobri presoji za potrebno in koristno stvar. Zato gre naša zahvala vsem plemenitim darovalcem, ki so na tako lep način pokazali priznanje našemu delu in stremljenju, udana zahvala tudi našima odbornicama za njih nesebično delo in trud.

Kadar čujemo o denarju, blagajni in izdatkih, ne smemo prezreti onega, ki upravlja vse to naše premoženje, pa priznavamo tovarišu blagajniku gospodu Josip Kreku izredne vrline in mu gre vse spoštovanje in zahvala za vse obširno in odgovorno delo.

Kot dosedaj vodi nadzorstvo nad pisarniškim poslovanjem sam gospod predsednik in gre tudi njemu za nedosegljivo vestnost in točnost zasluženno priznanje in zahvala.

V stanju članstva ni bistvenih sprememb in je sledeče: 15 častnih članov, 34 ustanovnih članov, 72 podpornih članov sotrudnikov, 229 rednih članov sotrudnikov, 132 rednih članov trgovcev, 47 podpornih članov trgovcev, skupaj torej 514 članov.

Tajništvo je prejelo 461 raznih dopisov, odposlanih pa je bilo 349. Odborovi seji sta se vršili dve.

Poročilo društvenega tajnika Antona Agnole je bilo sprejeto z velikim odobravanjem ter soglasno odobreno. Predsednik je izrekel marljivemu društvu tajniku za prelepo letno poročilo, podano v izbranih besedah, najlepšo zahvalo.

Blagajniško poročilo je podal društveni blagajnik Josip Krek. Iz njega posnemamo, da je imela blagajna v preteklem koledarskem letu prejemkov din 108.920— in izdatkov din 109.393—. Lastna imovina dne 31. decembra 1938 znaša din 26.703—. Na upravnih stroških smo izdali 34.330—. Imovina Podpornega zaklada znaša din 66.549—, imovina Jos. Drčarjeve ustanove din 16.800—. K poročilu tovariša blagajnika se ni nihče oglasil za besedo. Predsednik je izrekel društvu blagajniku za njegovo nesebično požrtvovalno in prizadevno delo priščno in iskreno zahvalo občenega zbora. V imenu preglednikov računov je poročal Franc Zelenik, da sta skupno s tovarišem Ivanom Železnikarjem pregledala društvene knjige in račune in videla, da je poslovanje v knjigah in v blagajni v najboljšem redu. Predlagal je razrešnico društvu blagajniku, kar je bilo soglasno sprejeto.

Predsednik dr. Fran Windischer je prestopil k volitvam. Občni zbor je sklenil, da se voli vzklíkoma. Na predlog gospoda Antona Agnole je bil soglasno izvoljen za predsednika dr. Fran Windischer, za I. podpredsednika Albin Smrkolj, za II. podpredsednika Anton Skrajner in za odbornike ponovno gg.: Anton Agnola, Jelka dr. Bretlova, Pavel Fabiani, Roman Golob, Ivan Jeras, Avgust Jurjovec, Josip J. Kavčič, Ciril Korošec, Franc Kovač, Janko Krek, Josip Krek, Vilko Lampe, Valter Laurenčič, Ivanka Leskovic, Zvonimir Lukič, dr. Ferdinand Majaron, dr. Rudolf Marn, Ignac Novak, Ivan Orel, dr. Ivan Pless, Ivo Samec, Karol Seljak, Viktor Sober, Anton Verbič, Ivan Widmayer, Saša Železnikar ter na novo Ivo Železnikar, trgovski sotrudnik v Ljubljani ter Avgust Simončič, trgovski sotrudnik v Ljubljani.

Na predlog predsednika je sklenil občni zbor, da ostane ustanovnina, članarina in pristopnina za leto 1939, ista kakor prejšnje leto.

Samostojnih predlogov ni bilo podanih.

Predsednik dr. Fran Windischer se je zahvalil za udeležbo in zaključil občni zbor.

Trgovski koledar 1940. Naš letošnji žepni koledarček, ki ga je zopet smotrno in lepo uredil Fr. Zelenik, izdalo in založilo pa Trgovsko društvo Merkur za Slovenijo v Ljubljani, je že 26. letnik, kar je pač najboljši dokaz, kako je priljubljen in potreben. Vsebinsko kazalo je letos še bolj očitno urejeno po gradivu, ki je naslednje: Davčne zadeve obsegajo davčni dodatek, dopolnilni davek, kaj sme davkarija zarubiti, narodni obrambni sklad, novi davkoplačevalci, opustitev trgovine, prijava zaradi odpisa davka, pridobnina, davek na samce, obdavčitev trgovskega potnika in zastopnika, odbitni troški od kosmatega dohodka, uslužbenški davek, vojnica, zgradarina, odpis. Komisij-ska trgovina. Pločevine, črna, pocinkana, strešna, teža. Pogodba, kaj in kako nastane. Prazniki, državni cerkveni in premični. Poštna tarifa. Sveže sadje, pravila o vkladanju. Takse, kolkovanje najemne pogodbe, poslovnih knjig, priznanice o najemnin, računov, sodni prispevek, za žigosanje posod in tehtnic. Trgovsko zastopništvo. Borzne ustanove. Zastrupljenje, znaki in pomoč. Zavarovanje, pokojninsko, razredi, premije in rente. Prispevki, OUZD, TBPD, delavsko starostno. Železo, okroglo, T, staro, železna žica. Razno. Vsebina je torej pestra in aktualna. Želimo, da bi vsi oni, ki so koledarček prejeli in ga obdržali, v kolikor še niso, čim prej tudi poravnali kupnino ter tako podprli izdajatelja pri njegovem lepem in plemenitem stremljenju.

Za javna dela v Jugoslaviji je bilo izdanih iz državnega proračuna letos do oktobra 306 milijonov din, k čemur pridejo še zneski iz cestnega sklada itd. Omenimo veliko mednarodno cesto od Beograda preko Novega Sada in Subotice do ogrske meje, dalje od Niša do Bele Palanke itd. Pride zraven vrsta pričetih in le deloma izgrajenih cest, tako Ljubljana—Bled, Ljubljana—Celje—Maribor—državna meja. K temu pride cela vrsta že izgotovljenih ali v gradbi se nahajajočih mostov itd. Sredstva za gradbe so bila dodeljena iz znanega velikega notranjega posojila.

V izvozu Jugoslavije je narasel nemški delež od 15,4 odstotkov v letu 1934. na 35,9 odstotkov v letu 1938. Pride lani zraven še Avstrija s 6 odstotki in Češkoslovaška s 7,9 odstotki, tako da

je narasel nemški delež na 49,8% našega izvoza. Torej gre polovica izvoza Jugoslavije v Veliko Nemčijo. Pšenice smo prodali lani v Nemčijo 25.000 vagonov, izvoz koruze je proračunjen za bodoča leta na 30.000 do 40.000 vagonov letno. Uvoz iz Velike Nemčije v Jugoslavijo je znašal v prvi letošnji polovici 50,9 odstotkov vsega jugoslovanskega uvoza.

Tvrška Hutter i. dr. je zgradila tovarno za izdelovanje svilenega blaga. Tovarna bo zaposlila okoli 300 delavcev.

O prodaji in zakupu rečnih ladij v Jugoslaviji je izdal ministrski svet nove odredbe; odredbe se tičejo tako domačih kot tujih ladij.

»La Dalmatienne« v Crnici, ki producira že dve leti železomangan, bo otvorila tri nove peči in bo s tem produkcijo znatno dvignila. Dalje se pripravljata tudi na izdelovanje surovega železa. V podjetju je zaposlenih sedaj ca 300 delavcev; po postavitvi novih peči bo njih število seveda precej naraslo.

Posušeni sliv za izvoz je imela in ima Jugoslavija na razpolago 550.000 met. stotov; lani je izvozila 99.000 stotov. Izvozni previšek Romunije znaša ca 31.000 stotov, previšek Bolgarije 130 tisoč stotov. Tudi Ogrska je letos del svojega zelo bogatega pridelka posušila.

Jugoslaviji se obeta tudi iz ustavitve dela v holandskih sadnih konservnih tovarnah večja možnost izvoza vseh vrst konserviranega sadja. Tovarne v Holandiji so zaprli vsled blokade in vsled pomanjkanja premoga.

Pri Čačku v Srbiji so odkrili nedavno nahajališča dobrega grafita. Gre za prav pomembne količine. Jugoslavija krije sicer svojo grafitno potrebo z dovozom iz Nemčije — zlasti iz Avstrije —, iz Egipta, Francije in Italije. Lanski uvoz je znašal 600 ton. Nahajališča pri Čačku smatrajo za tako bogata, da bi mi lahko krili vso potrebo doma in bi ne bil potreben nikakšen uvoz.

Državni metalurški kombinat »Jugoslovenski Celik« bo prešel iz ministrstva za gozde in rude v pristojnost finančnega ministrstva. V kratkem bodo izdelana zadevna nova pravila.

Izvoz živine iz Jugoslavije na Malto, ki je vsled izbruha vojne nekoliko časa

prenehal, je sedaj zopet prost in je odšlo tja že par večjih pošiljatev. Izvoz se sedaj posebno spleča, ker so se cene prav izdatno dvignile.

Cene za ribe na Jadranu so v zadnjem času za ribiče zelo dobre. Poleti je bil lov slab in se tovarne niso mogle založiti; sedaj nimajo zaloga in morajo zato blago drago plačevati.

Pod naslovom »Veščina prodaje i reklama« je izšla knjiga, ki jo je spisal dr. Slavko Stanić, glavni tajnik zbornice za TOI v Novem Sadu. Delo obravnava vse faze prodaje in reklame in ga zelo priporočajo. Tiskano je v latinici in stane 22 din.

Prepoved geološkega raziskovanja po tujcih je odredilo na zahtevo geološkega odbora ministristvo za gozde in rude, razen če ministristvo to dovoli. V zadnjem času se je večkrat dogodilo, da so inozemci brez uradnega dovoljenja vršili rudarska, geološka in petrografska raziskovanja.

Na progi Sarajevo-Doboj bodo v kratkem pričeli s predelavo za pretvorbo te proge iz ozkotirne v normalnotirno. Ozki tir — 760 mm, normalni tir — 1435 mm.

Novo cementno tovarno v Krčedincih v Sremu bo zgradila tvrdka Bata in je že nakupila potrebna zemljišča. Tovarna bo stala tik ob Donavi.

Turjski promet v Jugoslaviji izkazuje v prvi letošnji polovici 410.062 gostov, število prenočišč je znašalo 1.772.000. Na domačine pride 137.500 gostov in 612.000 prenočišč.

S sladkorno peso je bilo v Jugoslaviji obdelanega letos 80.000 oralov sveta. V bodočem letu hočejo dvigniti sladkornopesni kulturni areal na 100.000 oralov.

Zadružni dom v Mostaru bo zgradila sarajevska železničarska zadruga.

Skoplje si bo z 1.300.000 din zgradilo radijski studio.

V Beogradu se je mudila japonska delegacija, da študira gospodarski položaj Jugoslavije.

Jugoslov. bombažna d. d. je bila z delniško glavnico 1.100.000 din ustanovljena v Beogradu. Njen namen ni samo produkcija domačega bombaža, temveč tudi izvozna in uvozna bombažna kupčija.

»Banovina Hrvatska, politička, administrativna i ekonomska struktura« je naslov 180 strani obsegajoči knjigi, ki

jo je pred kratkim izdal dr. V. Pavlaković in kjer najdeš vse, kar je v naslovu naznačeno. Knjigo pozdravljajo zlasti zaradi preglednosti in pa zato, ker je izšla ravno sedaj, ko je najbolj potrebna.

»Tesla film« d. d. je zvišala delniško glavnico od 1 na 2 milijona din.

V Bosni in Hercegovini so otvorili v zadnjem času več električnih daljnovodov, tako daljnovod Mostar—Čapljina, ki ga bodo pozneje podaljšali do novega pristanišča Ploče ob izlivu Neretve. — Kmalu pride na vrsto daljnovod Kreka—Doboj in pa Kreka—Brčko—Bjelina.

Na Borija-planini bodo v kratkem pričeli izkoriščati tamošnja nahajališča manganove rude.

Dobava 10.000 avtomatskih telefonskih aparatov je bila na licitaciji oddana tvrdki Siemens. Aparati bodo dobavljeni še v tekočem letu in bodo po potrebi dodeljeni poštanim upravam v mestih z avtomatskimi telefonskimi centralami.

V Rumi (Srem) bodo zgradili velika skladišča za vskladiščenje semen sončnice in drugih oljnih semen.

V Bački so ustanovili dve novi tovarni za predelavo konoplje. Bačka je znana po svoji izvrstni konoplji.

Nova tovarna kisika je pričela obratovati v Splitu. Dalmacija ima sedaj dve tovarni kisika, eno v Splitu, drugo v Šibeniku (»La Dalmatienne«).

Nove klavnice bodo gradili v Sremski Mitrovici in v Veliki Kikindi. Posebno velik obseg bo imela ona v Veliki Kikindi in bo menda najbolj moderna klavnica v državi. Gradbeni znesek v znesku treh milijonov dinarjev je že zagotovljen. Drugo leto bo klavnica že popolnoma zgrajena.

Eno samo lesno žago so imele Jugoslovanske železniške delavnice pred dvema letoma, in sicer v Mariboru. Danes razpolagajo s 3 žagami in 5 jarmi, v Mariboru, Zagrebu in Kraljevu. Kapaciteta teh žag je že danes tako velika, da more kriti že skoraj vso porabo vseh jugoslov. železniških delavnic v rezanem trdem in mehkem lesu. Zato se rezano blago le izjemoma kupuje. Če krcelje ugodno kupimo, moremo dosti prihraniti, ker porabimo odpadke za kurivni les pri lokomotivah.

Izvoz iz Jugoslavije v Francijo je pričel v zadnjem času stalno naraščati in je pričakovati, da bo šlo v tej smeri

naprej, zlasti glede živalskih produktov, perutnine, rud in kovin. Francija bo dala Jugoslaviji v prvi vrsti tekstilne surovine, ki jih je v zadnjem času pričelo pri nas deloma primanjkovati.

49 novih delniških družb je bilo ustanovljenih v Jugoslaviji v prvih devetih letošnjih mesecih; njih glavnic je navedena s 111,500.000 dinarji. V istih mesecih je 29 že obstoječih delniških družb zvišalo svojo glavnico za 122,5 mil. din, 20 družb jo je pa znižalo za 29 milijonov din. Pri vseh delniških družbah Jugoslavije znaša inozemska glavnica 1222 mil. din.

Kromove rude je izvozila Jugoslavija v Nemčijo leta 1937. Šele 5000 metrskih stotov, lani pa 127.000 stotov.

Dr. Frangeš je imel na univerzi v Kielu predavanje o temi: *Gostota prebivalstva kot gonilna sila gospodarske politike jugovzhodnih kmetijskih držav*. Predavanje je izdala v brošuri založba Gustav Fischer v Jeni.

Za naročilo vagonov in lokomotiv pri jugoslov. domači industriji je zagotovilo prometno ministrstvo kredit 120 milijonov din. Najprvo bodo krili najnujnejše potrebe železniškega prometa.

V **Osiijeku** so te dni otvorili novo moderno klavnico. Ob otvoritvi so priredili tudi poskusno klanje, ki je imelo najboljši uspeh.

Za novi kolodvor na Sušaku so te dni položili temelje in bodo sedaj delo tako pospešili, da bo stavba najbrž do konca tekočega leta že pod streho.

V **Anglijo** je izvozila Jugoslavija leta 1935. za 86.000 ton blaga, leta 1936. za 249.000 ton, l. 1937. za 269.000 ton in leta 1938. za 333.000 ton.

Jamskega lesa bo mogla Jugoslavija prodati v Anglijo odslej več kot ga je prodajala doslej. Vsakoletni uvoz Anglije znaša 5 milijonov kubikov tega lesa, od koje vsote je prišlo tri četrtine na baltiške države. Ker je izvoz od tam sedaj kolikor toliko otežkočen, bo Anglija v večji meri kupovala drugod, odkoder dovoz ni tako nevaren.

»Aluminij« d. d. v Splitu je zvišala osnovno glavnico od 2,4 na 4 milijone dinarjev. Gre za razširjenje obrata in za nove investicije.

Smola in terpentini imata v Jugoslaviji malo obratov. V Mariboru je bila leta 1938. ustanovljena »Pinus-industrija« za predelovanje smole. Pri Višegradu v Bosni dela že več let manjša

tovarna terpentini in v gozdih južno od Skoplja obstojita dve manjši državni tovarni za predelovanje smole. Kakor beremo, bo neki inženir iz Sarajeva zgradil v Višegradu novo tovarno za predelovanje smole.

Plovba Italije v turških vodah napreduje

V italijanskih pomorskih krogih naglašajo s posebnim zadoščenjem, da se italijanska trgovska zastava v vzhodnem delu Sredozemskega morja in v Črnem morju vedno bolj uveljavlja in da stopa v ospredje. Uradni turški statistični podatki pravijo, da je prišlo v preteklem letu 1938. v Istanbul (Carrigrad) 7159 ladij s skupno tonažo 13 milijonov ton. Italija je bila pri tem udeležena s 797 ladjami in 1.557.000 tonami, dočim je Anglija ostala pod 1 milijonom ton in je bila le Grčija s 1322 ladjami in 1.962.000 tonami pred Italijo. Pri tem je iz malih ladij obstoječe grško trgovsko brodovje prometovalo skoraj izključno le v najbližjih pristaniščih ob Bosporu in v Rumuniji, medtem ko je Italija opravljala veliki osebni in tovarniški promet med Črnim in vzhodnim Sredozemskim morjem na eni strani ter Zahodno Evropo na drugi strani. Ob izbruhu vojne je bil italijanski pomorski promet začasno ustavljen in s tem vsa trgovina med imenovanimi deželami izločena. Zopetni pričetek prometa v teh predelih so gospodarski krogi Turčije, Rumunije in Bolgarije toplo pozdravili.

Šestnajst milijard dolarjev so uvozile U. S. A. od leta 1914. do danes. Osnovni problem ameriškega gospodarstva obstoji v tem, da se dobijo ugodne pasivne postavke, ki naj bi izenačile aktivne postavke ameriške mednarodne trgovske bilance. Zato se mora dvigniti uvoz.

Za industrializacijo Kanade je predvidenih po newyorškem »Journal American« 2 do 3 milijarde dolarjev, kar gotovim ameriškim vojnodobitnim krogom ni kar nič všeč. Preskrba vojnih potrebščin Anglije iz Kanade pač omejuje nabave iz Zedinjenih držav.

Zunanja trgovina Turčije se je pričela v zadnjem času zopet oživljati. Posvetovanja v trgovski zbornici so dovedla do zadovoljivih zaključkov.

Švedsko železno rudo so pričeli po daljšem presledku zopet prodajati, seveda v omejenem obsegu. Pri tem so pri večini prodajnih vrst zvišali cene za

ca 25%. Naročene zaloge so še zmeraj zelo velike.

Mednarodna statistika umetne svile. ki obsega 30 držav, pravi, da je bilo prodanih v prvi letošnji polovici 212,8 mil. kvadratnih jardov umetne svile proti 266,4 milijonom kv. jardov v isti lanski polovici, kar je za ca 20 odstotno nazadovanje. 1 jard (yard) = 91,4 cm, torej nekaj manj kot 1 meter.

Italija je kupila v Mehiki velike količine petroleja in bo dala zanj razmerne količine svile. Na skupnem eksportu mehiškega petroleja je bila Italija v mesecih januar-avgust t. l. udeležena z 22 odstotki.

S tobakom obdelani prostor v Bolgariji je meril v preteklem letu nad 31 tisoč ha, letos pa meri skoraj 43.000 ha. Lani so producirali 25.700 ton tobaka, izvozili so jih pa 33.500, ker so imeli še stare zaloge. Izgleda za letošnji pridelek označajo kot zelo dobre.

Mednarodni poljedelski zavod je sklenil, da bo imel prihodnje zborovanje v marcu 1940. v Bernu.

Bombaževa produkcija je Italija od leta 1935. dalje smoteno pospeševala in je zadevni areal povečala od 3.700 na 31.000 ha. Donos je narasel od 806 na 8.200 ton. Še zmeraj malo.

Južna Afrika dobaviteljica kovin

Pred dvema letoma so cenili vrednost še neizkoriščenih kovinskih rezerv Južne Afrike na ca 30 milijard funtov, pri čemer zlato ni upoštevano. Čeprav poseduje Južna Afrika vse rude in kovine, ki jih moderna industrija potrebuje, so jih izkoriščali doslej le na krajih, ki so prav lahko dostopni. Južna Afrika je izvažala doslej v prvi vrsti azbest, krom in mangan, ima pa še velike rezerve železa, bakra, kroma, mangana, cinka in vanadija.

Hranilne vloge v Nemčiji so na koncu prve letošnje polovice narasle na 18.860 milijonov mark.

Ameriške zvezne rezervne banke izkazujejo za poslovno leto 1938./39., zaključeno 30. VI. t. l., 225 milijonov dolarjev čistega dobička proti 208 milijonom v prejšnjem letu.

Grčija ima samo 358 lokomotiv, 762 potniških in 6370 tovornih vagonov, kar je za sedanje razmere mnogo premalo in bo treba ta sredstva zelo izpopolniti.

Pridelek bombaža v Egiptu je bil v dolgi vrsti let letos najslabši, kar je pripisati izredno neugodnim vremenskim razmeram ter nastopanju bombaževga črva. Sicer so pa egiptске finance trdne in izkazuje Egipt le majhno inozemsko zadolžitev.

Ameriška telefonska in telegrafska družba izkazuje za prvo letošnje polovico 80 mil. dol. obratnega previška; lani 75'75.

Glede izvoza čaja so v Britanski Indiji in na otoku Ceylonu uvedli strogo državno kontrolo.

Železo in krom v Albaniji

Beremo, da so bila v Albaniji v bližini Ohridskega jezera odkrita velika nahajališča železne rude, ki so cenjena na 20 milijonov ton in kojih železna vsebina znaša 60%. Na licu mesta bodo zgradili jeklaro in bodo del rude tam predelovali, del bodo pa izvozili v Italijo. V Albaniji ugotovljene zaloge krome rude znašajo 500.000 ton in morejo kriti porabo Italije za deset let. Dalje so odkrili izdatne zaloge železnega in bakrenega kršča.

Med U. S. A. in državami Južne Amerike že dolgo se vršča pogajanja glede dobave posojil za južnoameriške države so pred zaključkom. Tako bo dobila Brazilija 50 milijonov zlatih dolarjev, Kolumbija 20 milijonov itd.

V Italiji bodo pričeli z velikanskimi kanalizacijskimi deli v Padovi nižini. Samo dve deli bosta stali 550 milijonov lir. Zgradili bodo tudi prekop od Pada do Milana.

Izvoz tobaka iz Bolgarije je dosegel v preteklem letu s 33.500 tonami rekord in je predstavljal 42,5% vsega izvoza. Nemčija je prevzela 57% vsega tobaknega eksporta. Letos so pridelovalni areal zvišali od 31.000 na 42.750 ha.

»Monte Amiata«, največje italijansko podjetje živega srebra, je zvišalo delniško glavnicco od 32,4 na 61,5 mil. lir, da prevzame družbo Azienda Mineraria Errariale di Idria. S tem se bo pozicija podjetja napram španski skupini učinkovito zboljšala.

Velika bakrena družba Anaconda Copper izkazuje za prvo letošnje polovico 7'17 mil. dol. čistega dobička, lani 4'01 mil. dol.

Novo železno podjetje v Capragu, ki je doseglo že dnevno kapaciteto 35 ton surovega železa, hoče v bodoče z mon-

tiranjem novih kompresorjev zvišati kapaciteto na 70 dnevni ton ali na 25.000 ton letne produkcije surovega železa. Podjetje je že danes eno najbolj modernih v državi in bo po dogotovitvi novih naprav prav prvovrstno. Potrebno železno rudo dobiva Caprag iz rudnika Ljubija pri Prijedoru. Delajo tudi poskuse, če bi mogli uporabiti manj vredno železno rudo iz Samobora in iz okolice Vojnića.

»Balkan koop transport« se imenuje na novo ustanovljena transportna družba s sedežem v Sofiji in v Beogradu. Ustanovitev je pripravil »Jugoslovansko-bolgarski zadrugi zavod« in je bil predpogoj ustanovitve ta, da znaša letni transport 2000 vagonov. Ker pa znaša transport obeh zadrugnih organizacij na leto ca. 12.000 vagonov, so bili dani vsi predpogoji za ustanovitev nove družbe. Obe organizaciji imata vsaka polovico delniške glavnice. Obenem zbor v Sofiji se je vršil že v juniju, v Beogradu se bo vršil prav v kratkem.

Hranilne vloge v U. S. A.

V sredi tekočega leta so vloge pri hranilnicah v Zedinjenih državah dosegle novo rekordno višino 10.390 milijonov dolarjev. Najnižje stanje v zadnjih letih je bilo v kriznem letu 1933. z 9.595 milijoni dol. Vloge v hranilnicah predstavljajo približno eno petino vseh bančnih vlog v U. S. A. Podamo pregled razvoja :

V milijonih dolarjev

Konec 1931	10.030	Konec 1936	10.013
Konec 1932	9.980	Konec 1937	10.126
Konec 1933	9.595	Sreda 1938	10.167
Konec 1934	9.758	Konec 1938	10.235
Konec 1935	9.918	Sreda 1939	10.390

Kako se pozna prehod v krizo in izhod iz nje! Zelo velik je skok od srede preteklega do srede tekočega leta. Izražena je v tem privlačna moč relativno visokega obrestovanja, ki je napotila poleg hranilnega denarja tudi druge vrste denarja, da je začasno iskal naložbo pri hranilnicah. Ta tendenca je šla tako daleč, da so morale nekatere hranilnice poseči po ukrepih proti dotoku denarja, ki ne služi hranilnim namenom. — Glede sedanjega gospodarskega položaja v U. S. A. javljajo, da se nahaja tamošnje gospodarsko delovanje pred novim razmahom. Naročil je vedno več, zalog v mali in veliki trgovini vedno manj, splošni položaj trgovine in industrije se zelo bolj-

ša. Zboljšanje v eni državi potegne tudi druge države za seboj.

Trgovska pogodba med U. S. A. in Rusijo je podaljšana zopet za eno leto. Rusija se obveže, da bo kupila v tem letu za najmanj 40 milijonov dol. ameriškega blaga; nakupi zadnjega leta znašajo 68 milijonov dolarjev.

Petrolejskih zalog v Romuniji je bilo na koncu prve letošnje polovice 1 milijon 550.000 ton. Na prvem mestu je bila družba »Astra Romana« od skupine Shell s 425.000 tonami, kar je nad 27 odstotkov vseh zalog. Nato pride »Steaua Romana« z 208.000 t ali 13,4% in nato »Romana Americana« skupine Standard s 164.000 t ali 10,6%. Samo te tri družbe so imele v svojih rokah nad polovico vseh romunskih petrolejskih zalog.

Turčija bo odslej naprej sama gradila železniške vagona in lokomotive. Tovarna v mestu Sivas je že dograjena; zaposlovala bo 2000 delavcev in bo zgradila na leto 800 vagonov vseh vrst. Turki pravijo, da bo mogla tovarna kriti vso domačo potrebo in da bodo iz inozemstva uvažali le še specialne vagona.

Danci bodo zgradili prvo lastno jeklarno; doslej so bili glede železnih in jeklenih proizvodov navezani izključno le na uvoz.

Rejkjavik, glavno mesto Islandije, bo iz bližnjih vulkanskih vročih vrelcev dobil centralno kurjavo, tako za stanovanja kot za podjetja. Takšne kurjave nima doslej še nobeno mesto na svetu.

Tudi v Egiptu so odkrili močne vrelce nafte in gre produkcija sedaj zelo navzgor. Lani je narasla od 166.000 na 220.000 ton, letos pa že v prvi polovici od lanskih 76.000 na 296.000 ton.

Izdelovanje čevljev v U. S. A. se je zopet močno poživilo in so izdelali v prvi letošnji polovici 205 milijonov parov proti 184 milijonom v isti lanski dobi.

Turčija bo monopolizirala tudi izdelovanje piva in je turški gospodarski monopol prevzel edino v Turčiji se nahajajočo pivovarno, v Ankari, ki je bila doslej v zasebni italijanski posesti. Obenem je monopol ceno piva znižal za polovico.

Zveza bolgarskih pridelovalcev grozdja je soglasno sklenila, naj prevzame vlada monopol v izvozu sadja.

Za prekop med Atlantikom in Sredozemskim morjem, ki bi šel od me-

sta Bordeaux preko mesta Toulouse proti Sredozemskemu morju, so se začeli v Franciji zopet zelo zanimati. Že en sam pogled na zemljevid nam pravi, kakšen ogromen vojaški in gospodarski pomen bi ta kanal imel.

Bombaža v Bolgariji so pridelali lani toliko, da so krili 30 odstotkov porabe; letos bodo pa mogli kriti že 50 odstotkov. Cene niso več določene po okraju, kjer se bombaž prideluje, temveč po kakovosti. Nakupe izvršuje žitni zavod.

Amerika dobavlja Kitajski tovarne avtomobile in je bila v ta namen organizirana posebna trgovska družba.

V Palestini iščejo na jugu Mrtvega morja petrolej. Po vseh vesteh, ki jih imamo o tamošnjih krajih svetega pisma, se mora tam res nahajati petrolej.

Svetovna produkcija piva je znašala v preteklem letu 219 66 milij. hl proti 218, 206 in 191 milijonom hl v letih 1937., 1936. in 1935. Svetovna poraba hmelja se je temu primerno v preteklem letu napram letu 1937 le malo spremenila in je znašala 1.235 milij. stolov proti 1.23 v letu 1937.

21 milijonov Nemcev, to je tretjina vsega prebivalstva, prebiva v mestih, ki imajo nad 100.000 ljudi. Berlin šteje nad 4.300.000 ljudi, Dunaj 1.918.000, Hamburg 1.682.000, München 828.000, Köln 768.000, Leipzig 701.000, Essen 659.000, Dresden 625.000, Breslau 615 tisoč itd.

Zvezni dolgovi ameriških Združenih držav bodo s koncem tekočega leta dosegli 80 milijard dolarjev.

Norvežani in Japonci edini lovci na kite

Ker sta Anglija in Nemčija letos od lova na kite zaradi vojnih zapletljajev izključeni, upajo na tem večji uspeh Norvežani in Japonci. Lani se je norveško brodovje vrnilo z lova s 722.000 sodi kitovega olja proti 796.000 sodom v letu prej. Japonska upa doseči v nekem delu Arktide nekakšen monopol. Lani je bila udeležena pri lovu na kite s 50 ladjami in je bila s 484.000 sodi edina, ki ni izkazala nazadovanja napram prejšnjim letom. Na koncu letošnjega oktobra so šla lovilna brodovja na lov. Pojavila se bo v arktičnih vodah tudi ameriška in panameriška zastava, a ameriške države niso igrale v zadnjih letih nobene znatne vloge v

okviru svetovne produkcije kitovega olja.

Ameriški rudniki in zaloge pločevine, antimona, živega srebra, niklja in drugih kovin so postavljene pod strogo nadzorstvo, da se prepreči prevelika prodaja v inozemstvo. Dalje se vršijo tudi priprave, da bi se one kovine, ki so jih kupovali doslej v inozemstvu, dobavljale doma.

Nadaljnje uničevanje kave v Braziliji je finančni minister prepovedal. Pravi, da je zaradi sedanjega pomnoženega povpraševanja po kavi dana možnost, da se bodo za uničenje določene množine mogle prodati. Dalje je izšla odredba, da se plača za vsako izvoženo količino kave določen znesek, s katerim se krije riziko izvoza; zneski se plačajo kavinemu uradu.

Obnova Španije predvideva med drugim osušenje močvirnega ozemlja ob reki Guadalquivir. Osuševalna dela bo izvedla špansko-italijanska družba z glavnico 50 milijonov peset.

Ameriška General Electric Co

V prvih treh letošnjih četrtletjih je dobila ta največja ameriška električna družba za 248 6 mil. dolarjev naročil proti 188 7 in 305 3 milijonom v istih mesecih 1938 in 1937. Pregled za posamezna četrtletja štirih let je sledeči (naročila so izkazana v milijonih dolarjev):

	1936	1937
1. četrtletje	59 6	105 8
2. četrtletje	77 4	111 5
3. četrtletje	74 9	88 0
4. četrtletje	84 8	74 0

	1938	1939
1. četrtletje	65 4	86 9
2. četrtletje	62 8	82 2
3. četrtletje	60 5	79 5
4. četrtletje	63 4	—

Vidimo, da je tekoče leto glede naročil dosti boljše kot je bilo lansko leto in da se je v tretjem četrtletju tudi že močno približalo rekordnemu letu 1937.

Poseben davek na vojne dobičke je vpeljala Belgija; znaša 60 odstotkov onega dobičkovnega dela, ki se smatra kot vojni dobiček. Za ugotovitev služi primerjalna baza zadnjih treh let.

V Italiji bodo zgradili štiri nove tovarne za izdelovanje staničnine, od katerih bo vsaka imela 20.000 ton letne kapacitete.

Nemška poraba petroleja v preteklem letu je znašala sedem milijonov ton; če dobi Nemčija v izkoriščanje še poljske petrolejske vrelce, to ne bo dosti za- leglo, ker so dali ti vreleci lani samo pol milijona ton.

Mandžurija izvozi na leto za 70 milijonov jenov fižola soja, ki gre po večini na Japonsko in Kitajsko; sedaj bi ga radi tudi Nemci in Italijani.

Svetovne zaloge surovega kavčuka so bile za konec avgusta cenjene na 251 tisoč ton, avgustova poraba pa na 95 tisoč ton.

Zaposlenost ameriške železne in jeklene industrije je v zadnjem času s ca 84 do 88 odstotkov kapacitete nepri- merno večja kot v isti lanski dobi, ko se je gibala okoli 50 odstotkov kapacitete. Napovedano je zvišanje cen za jeklo in surovo železo.

Voznino za svilo so zvišale japonske trgovske družbe za 50 odstotkov. Povsod se poznajo nemirni sedanji časi.

Amerikanci bodo dali španski vladi velik kredit, da bo le-ta mogla naku- povati ameriške surovine.

Amerika ima za 50 mil. dol. poljskih vrednostnih listin ter je investirala nadaljnjih 33 mil. dolarjev v poljskih podružnicah.

V Braziliji so ugotovili ogromna naj- dišča niklja in pravijo, da bo mogla Bra- zilija v doglednem času imeti veliko besedo na mednarodnem trgu niklja.

Dovoz do glavnih zalog je še težak, pa se bodo težkoče mogle kmalu odstra- niti.

Ameriški rudniki antracita si obetajo od dolgo trajajoče vojne mnogo koristi in upajo, da si bodo zopet osvojili vse zgubljene trge, ker porabijo Angleži se- daj toliko premoga doma. Celo na Ka- nado upajo, ker se ta dežela sedaj moč- no industrializira.

947 milijonov draham je določila gr- ška vlada za zgradbo javnih del v svrhu zboljšanja narodnega zdravja. 800 mili- jonov bo dala vlada, ostali znesek pa razne ustanove.

Plovbna družba »Italia« je s 15. okto- brom zvišala voznine za 50 do 75 odstot- kov.

Nemci so pričeli izdelovati staničnino iz krompirjevega listja. To listje vsebu- je 40 odstotkov staničnine.

Ameriška General Electric Co je ime- la v prvih treh letošnjih četrtletjih za 248,56 mil. dolarjev naročil proti 188,76 milijonom v istih lanskih mesecih. Le- tošnja naročila predstavljajo nov re- kord.

Indeks ameriške industrijske produk- cije je dosegel v mesecu septembru šte- vilko 110; v avgustu je znašal ta in- dekz 102.

Ameriška železna in jeklena produk- cija je znašala v prvih treh letošnjih četrtletjih 29,75 mil. ton proti 17,95 mi- lijonom v isti lanski dobi.